Переклад Галини Грабовської

Ґабріель Ґарсіа Маркес

Записник з моїми сумними курвами

— Тільки не робіть ніяких лихих витівок. І пальця в рот сплячій дівчині теж не стромляйте, — остерегла старого Егуці жінка в готельчику.

(Ясунарі Кавабата, "Сплячі красуні"[1])

1

Коли мені виповнювалось дев'яносто, я захотів подарувати собі ніч божевільного кохання з юною незайманкою. Згадав про Розу Кабаркас, господиню підпільного закладу, яка мала звичай сповіщати найкращих своїх клієнтів, коли у неї з'являлося щось свіженьке. Жодного разу не піддався я на цю чи якусь іншу з багатьох її непристойних спокус, та вона не вірила у чистоту моїх принципів. "Моральність — це також питання часу, — казала з єхидною посмішкою, — от побачиш". Вона була не набагато молодша за мене, і я не чув про неї купу літ, цілком можливо, що вона вже померла. Втім, при першому ж дзвінку я впізнав у телефоні її голос і без жодних вступних слів випалив:

— Сьогодні — так.

Вона зітхнула: "Ох ти, бідний мій мудрецю, щезаєш десь на двадцять років і повертаєшся лише для того, щоби просити про неможливе". Ремесло відразу ж взяло гору, і вона запропонувала мені на вибір з півдюжини чудесних варіантів, але так, — усі вони були вживані. Я напосівся, що ні, це має бути незаймана дівчина і цієї ж ночі. Вона стривожено запитала: "Що ти хочеш перевірити?" "Нічого, — відповів я, поцілений туди, де найбільше боліло, — я добре знаю, що можу, а що ні".

"Мудреці, — сказала вона незворушно, — знають усе, але не зовсім: єдині Діви, які лишилися на світі, це ви, народжені у серпні. Чом ти не замовив це у мене загодя?" "Натхнення не попереджає наперед", — відказав я. "То зачекай", — мовила вона, завжди розпусніша за будь-кого з чоловіків, і попросила дати їй два дні на те, аби перетрусити увесь ринок. Я всерйоз заперечив, що в такому ділі, як оце, в моєму віці кожна година дорівнює рокові. "Тоді нічого не вийде, — сказала вона безапеляційно, — але пусте, це навіть збуджує, чортяко. Я подзвоню тобі за годину".

Нема потреби цього говорити, бо по мені це видно за милю: я бридкий, сором'язливий і анахронічний. Але постійне небажання бути таким спонукало мене вдавати протилежне. Аж до сьогоднішнього дня, коли я з власної волі вирішив оповісти собі, яким я є насправді, бодай лише для того, аби заспокоїти свою совість. Розпочав я з дзвінка до Рози Кабаркас, бо тепер розумію, що то був початок нового життя в такому віці, коли більшість смертних уже мертві.

Я живу в будинку колоніального стилю на сонячній стороні парку Сан Ніколяс, в якому провів увесь свій вік без жінки, без грошей, в якому жили і померли мої батьки і де мав намір безболісно померти я сам, якогось далекого дня, коли мені самому цього схочеться, у тому ж ліжкові, в якому народився. Мій батько купив цей дім на відкритому аукціоні наприкінці XIX століття, перший поверх віддав в оренду під розкішні крамниці консорціуму італійців, а другий лишив собі, аби жити там в мирі та злагоді з донькою одного з них, Флоріною де Діос Каргамантос, видатною виконавицею Моцарта, поліглоткою і прихильницею Ґарібальді, найвродливішою і найталановитішою жінкою, яка жила коли-небудь в нашому місті — моєю матір'ю.

Це просторий і світлий будинок, з потинькованими склепіннями і флорентійською мозаїчною підлогою, з чотирма скляними дверима, які виходять на відкриту галерею, де моя мати березневими вечорами сідала разом зі своїми італійськими кузинами співати любовні арії. Звідси відкривається панорама парку Сан Ніколяс з собором і пам'ятником Христофорові Колумбу, а ще далі — пакгаузи річкової пристані і

безмежний обшир гирла ріки Магдалена завширшки двадцять миль. Єдиною невигодою будинку є те, що протягом дня сонце переходить від вікна до вікна, й тому треба заслоняти їх усі, якщо хочеш подрімати під час сієсти в гарячій сутіні. Коли у тридцять два роки я залишився один, то перебрався до кімнати, яка раніше була опочивальнею моїх батьків, пробив із неї вхід до бібліотеки і почав збувати з аукціону те, що вважав непотрібним для життя, і так зрештою спродав майже усе, за винятком книжок і механічної піаноли.

Упродовж сорока років я роздував телеграми в "Діаріо де ля Пас", іншими словами, відтворював і викінчував місцевою прозою перехоплені нами у зоряному просторі світові новини, що передавались на коротких хвилях чи азбукою Морзе. Тепер на пенсію з тієї вимираючої професії я можу лише так-сяк прохарчуватися, ще менше дає на прожиток моя пенсія вчителя іспанської та латинської мов, майже нічого не дістаю я за недільний допис, який незмінно пишу ось уже понад півстоліття, і зовсім нічого — за музичну і театральну хроніку, яку публікують мені з ласки, коли приїздять відомі виконавці.

Ніколи чогось іншого, відмінного від писання я не робив, але не маю ні покликання, ні здібностей письменника, зовсім не обізнаний із законами драматичної композиції, і якщо вплутався у цю справу, то лише тому, що вірю у світло безлічі книжок, які перечитав за своє життя. Відверто кажучи, я є уламком роду без слави і заслуг, якому нічого було би передати у спадок тим, хто його переживе, якби не сталося те, про що я маю намір розповісти як можу у цих нотатках про моє велике кохання.

У той день, коли мені виповнювалось дев'яносто, я прочуняв, як завше, о п'ятій ранку. Єдине, що мав зробити, позаяк то була п'ятниця, це написати свій допис, який публікувався щонеділі в "Діаріо де ля Пас". Симптоми світання були ідеальними для того, аби не почуватися щасливим: у мене цілу ніч нили кості, пекло у дупі, а надворі після тримісячної посухи гриміла гроза. Поки я купався, наспіла кава, я випив

одне горнятко, підсолодивши її натуральним медом, з'їв дві оладки з маніоку і вбрався у домашню полотняну робу.

Темою моєї замітки того дня — чом би й ні — були мої дев'яносто літ. Я ніколи не думав про вік як про течу з посудини, що вказує людині, скільки їй залишилося жити. Ще зовсім дитиною я почув, що коли хтось умирає, воші, які плодяться в чуприні, нажахано розбігаються подушками на сором родині умирущого. Це стало мені такою наукою, що, йдучи до школи, я дозволив обчикрижити себе "під нуль", та ще й досі ті кілька волосин, які у мене залишились, мию собачим милом. Це значить, кажу я собі тепер, що у мене відмалечку сильніше був розвинений страх соціального сорому, аніж смерті.

Уже кілька місяців я готувався до того, аби замітка на мої роковини не була звичайним плачем за прожитими літами, а зовсім навпаки — хвалою старості. Почав із того, що запитав себе: коли я усвідомив, що вже старий, і гадаю, що сталося це нещодавно. Коли мені було сорок два, я звернувся до лікаря з болем у попереку, що заважав мені дихати. Він не надав цьому жодного значення, сказав: "У вашому віці такий біль є природним".

— У такому разі, — сказав я, — чимось неприродним є мій вік.

Лікар співчутливо усміхнувся. "Бачу, ви філософ", — мовив він. Тоді я вперше подумав про свій вік у термінах старості, але незабаром забув про це. Я звик прокидатися щодень з іншим болем, який змінював свій характер та місце в міру того, як минали роки. Іноді він був гострий, як пазурі смерті, а назавтра по ньому не лишалося й сліду. Десь на ту пору я почув, що першою прикметою старості є те, що чоловік починає подобати на свого батька. Мабуть, я приречений на вічну молодість, подумалось мені тоді, тому що мій конячий профіль ніколи не стане таким, як у суворого кариба, яким був мій батько, чи схожим на величний римський профіль моєї матері. Насправді початкові зміни такі повільні, що їх ледве зауважуєш, людина й далі бачить себе зсередини такою, якою вона була завжди, зате інші помічають їх іззовні.

На п'ятому десятку я почав уявляти собі, що таке старість, коли постеріг за собою перші провали в пам'яті. Я нишпорив по цілій хаті за окулярами, аж доки виявляв їх у себе на носі, ставав у них під душ чи вдягав шкельця для читання, не знявши ті, що призначалися для далечини. Одного дня я поснідав другий раз, бо забув про перший, і навчився відчувати стурбованість моїх друзів, коли вони не наважувалися довести до мого відома, що я розповідаю їм ту ж історію, яку вони чули від мене минулого тижня. На той час у мене в пам'яті був список знайомих облич і список імен кожного з них, але в момент вітання у мене не виходило узгодити обличчя й імена.

Мій сексуальний вік ніколи мене не турбував, бо мої спроможності завжди залежали не стільки від мене, скільки від жінок, а вони знають, коли захочуть, як і чому. Тепер мені смішно з восьмидесятирічних сисунців, які біжать до лікаря, налякані отими конфузами, не відаючи, що у дев'яносто літ вони бувають ще гірші, але вже не мають значення: це ризик, на який наражаєшся через те, що живий. Навпаки, тріумфом життя є те, що пам'ять старих губить усе, що є несуттєвим, але рідко підводить у тому, що нас і справді цікавить. Ціцерон роз'яснив це однією фразою: "Немає старця, який забув би, де заховав свій скарб".

Оцими та низкою інших міркувань завершив я першу чернетку свого допису, коли серпневе сонце спалахнуло серед мигдальних дерев у парку і поштове річкове судно, яке через посуху запізнилося на тиждень, сигналячи, увійшло в канал порту. "От і наближаються мої дев'яносто років". Я ніколи не знатиму, та й не хочу знати чому, але саме тоді під магічною дією отої убивчої згадки я надумався подзвонити до Рози Кабаркас, аби вона помогла ушанувати мій ювілей содомською ніччю. Уже багато років я жив у святій злагоді із власним тілом, віддаючись безсистемному перечитуванню класиків і своїм домашнім концертам класичної музики, але бажання у той день було таким нагальним, що видалось мені Божим посланням. Після дзвінка я більше не міг писати. Підвісивши гамак у тому кутку бібліотеки, куди зранку не сягало сонце, я звалився в нього — груди мені стискало у тривожному чеканні.

Я був мазунчиком всебічно обдарованої матері, яку у п'ятдесят років звели в могилу сухоти, і формаліста батька, який ніколи не визнав за собою жодної помилки і вмер у своєму вдовому ліжку на світанні того дня, коли було підписано Нідерландську угоду[2], яка поклала край Тисячоденній війні і багатьом іншим громадянським війнам минулого століття. Мир змінив місто так, як це не передбачалося і не бажалось. Юрба жінок вільної поведінки заповнила ущерть старі корчми на вулиці Широкій, яка пізніше стала проспектом Абельйо, а тепер зветься пасео Колумб, у місті моєї душі, цінованому своїми і чужими за добру вдачу його мешканців й прозорість світла.

Я жодного разу не злягався з жінкою, не заплативши їй, а тих небагатьох, для кого це не було ремеслом, змусив аргументами чи силою узяти гроші, навіть якщо потім їх могли викинути на смітник. У двадцять літ я почав вести реєстр, куди заносив ім'я, вік, місце і нотував обставини та стиль. До п'ятдесяти років назбиралося п'ятсот чотирнадцять жінок, з якими я перебув хоч би раз. Перервав я список, коли моє тіло вже не надавалося для стількох і я міг продовжувати вести лік без паперу. У мене була власна етика. Я ніколи не брав участі у групових оргіях, не чинив відкрито перелюбу, не ділився секретами, не оповідав пригоди тіла і душі, позаяк замолоду втямив, що усе це не минає безкарно.

Лише зв'язок з вірною Даміаною, який я підтримував довгі літа, був особливим. Це була зовсім юна дужа селючка з індіанськими рисами, яка говорила коротко й рішуче і ходила босоніж, аби не тривожити мене під час писання. Пригадую, я саме читав "Портрет андалузки"[3], лежачи у гамаку в коридорі, коли ненароком побачив її схиленою над пральною дошкою у коротенькій спідничині, що лишала неприкритими її лакомі підкоління. Охоплений нестримною гарячкою, я задер їй спідницю ззаду, спустив до колін штани і буцнув її з тилу. "Ох, пане", — замогильно простогнала вона, але зробила це не тоді, коли я увійшов, а коли вийшов. Сильний дрож струсив її тіло, проте трималася вона твердо. Принижений тим, що принизив її, я хотів заплатити їй удвічі більше, аніж коштували тоді найдорожчі, але вона не взяла й гроша, і я змушений був

підвищити їй платню із врахуванням того, що покривав її раз на місяць, завжди тоді, коли вона прала білизну і завжди з протилежного боку.

Одного разу мені подумалось, що той постільний облік міг би стати доброю підживкою для розповіді про злигодні мого загубленого життя, і заголовок немов упав мені з неба — "Записник з моїми сумними курвами". Натомість моє публічне життя було малоцікаве: сирота по матері й батькові, старий парубок без прийдешнього, посередній журналіст, чотириразовий фіналіст "Квіткових ігор"[4] у Картахені де Індіас і улюбленець карикатуристів з огляду на мою взірцеву потворність. Тобто життя змарноване, яке звернуло на погану стежку того пообіддя, коли у дев'ятнадцять років мати, взявши за руку, відвела мене в "Діаріо де ля Пас", аби подивитись, чи візьмуть там публікувати написану мною на уроці іспанської мови та риторики "Хроніку шкільного життя". Її надрукували в недільному номері з обнадійливою передмовою головного редактора. Коли через багато років я дізнався, що мати заплатила за цю і наступні сім публікацій, соромитись мені було пізно, бо моя щотижнева колонка вже летіла на власних крилах, окрім того я був роздувачем телеграм і музичним критиком.

Одержавши диплом бакалавра з відзнакою, я став викладати іспанську мову і латину у трьох середніх школах нараз. Я був поганим вчителем, не мав ані вишколу, ані покликання чи хоч краплі жалю до тих нещасних дітей, які ходили до школи, бо так було найлегше втекти від тиранії батьків. Єдине, що я спромігся для них зробити, це змусив боятись моєї дерев'яної лінійки, аби вони принаймні перейняли від мене улюбленого мого вірша: "О горе, Фабіо, де зараз бачиш ти самотності поля й зів'ялі пагорки, була колись Італіка славетна"[5]. І тільки коли постарів, я випадково довідався про негарне назвисько, яким учні прозивали мене за спиною, — Зів'ялий Пагорок.

Ото було й усе, що вділило мені життя, і я не зробив нічого, аби взяти від нього більше. Обідав я в перерві між уроками і о шостій вечора приходив до редакції газети ловити сигнали зоряного простору. Об одинадцятій вечора, коли випуск був готовий, починалося моє справжнє

життя. Двічі або й тричі на тиждень я ночував у Китайському кварталі і в такому строкатому товаристві, що два рази був проголошений "клієнтом року". Після вечері у поблизькому кафе "Рома" я вибирав навмання перший-ліпший бордель і крадькома заходив через задні двері. Робив це задля власної утіхи, але закінчилося тим, що це стало частиною мого ремесла — завдяки легковажності язиків великих цабе в політиці, які звітували державні секрети своїм коханкам на одну ніч, і гадки не маючи, що через картонні перетинки їх чує громадська думка. Таким же робом довідавсь я і про те, що мою безутішну безшлюбність приписують педерастії, яку я вдовольняю ночами з хлопцями-сиротами на вулиці Злочинів. Мені пощастило про це забути, не в останню чергу тому, що дізнався я також і те добре, що говорилося про мене, і оцінив його по достоїнству.

Я не мав ніколи щирих друзів, а ті кілька, з ким я зблизився, уже в Нью-Йорку. Тобто померли, бо саме туди, гадаю, прямують стражденні душі, аби не перетравлювати правду про своє минуле життя. Після виходу на пенсію, я мало що маю до роботи, хіба от віднести у п'ятницю пообіді до газети свій рукопис чи якісь інші досить важливі повинності — концерти у філармонії, художні виставки у Мистецькому центрі, співзасновником якого я є, та чи інша конференція з цивільного права у Товаристві суспільного поступу або якась значуща подія, як от сезон Фабреґас[6] у театрі "Аполлон". Замолоду я ходив на кіносеанси під відкритим небом, де нас однаково могли вразити як місячне затемнення, так і двостороння пневмонія через заблудлу зливу. Проте більше, ніж фільми, мене цікавили нічні пташки, що злягалися за ціну вхідного квитка чи давали задарма або на виплат. Бо кіно — то не мій жанр. Непристойне поклоніння Шерлі Темпл[7] стало останньою краплею, яка переповнила чашу.

Єдиними моїми мандрівками були чотири поїздки у Картахену де Індіас на "Квіткові ігри" ще до того, як мені сповнилося тридцять, і жахлива ніч на моторному човні, коли Сакраменто Монтьєль запросив мене на відкриття свого борделю в Санта Марті. Що стосується мого побуту, то їм я мало і смаки маю прості. Коли Даміана зістарілась, то

вдома більше не варилося і єдиною моєю регулярною їжею відтоді став омлет з картоплею в кафе "Рома" після закриття газети.

Так що напередодні свого дев'яносторіччя я залишився без обіду і не міг зосередитися на читанні, дожидаючи новин від Рози Кабаркас. Знавісніло сюркотіли цикади в задусі другої години дня, і сонце, переходячи від одного відчиненого вікна до іншого, тричі примушувало мене перечепити гамак. Мені завжди здавалося, що у дні моїх уродин стоїть найбільша за увесь рік спека, і я навчився її терпіти, але у той день не мав на це гумору. О четвертій я спробував заспокоїти себе шістьма сольними сюїтами для віолончелі Йоганна-Себастіана Баха у виконанні Пабло Касальса[8]. Я вважаю їх наймудрішим, що існує в музиці, але замість того аби, як звикло, умиротворити мене, вони залишили по собі стан ще більшої пригніченості. На другій, яка видається мені дещо млявою, я задрімав, і уві сні квиління віолончелі обернулося сумним ячанням корабля, що відпливає. Майже у ту ж мить мене розбудив телефон, й заіржавілий голос Рози Кабаркас повернув до життя. "Тобі щастить, як дурневі, — мовила вона. — Я знайшла одну горличку, навіть кращу, ніж ти хотів, але є одна перечіпка — їй усього-на-всього чотирнадцять". "Я не проти міняти пелюшки", — пожартував я, не розуміючи її мотивів. "Річ не в тобі, — сказала Роза, — а хто замість мене буде розплачуватися трьома роками тюрми?"

Ніхто не буде, а вона то вже менше, ніж будь-хто. Роза збирала свій урожай серед недоліток, які купували в її крамниці провізію, прилучала їх до ремесла і вичавлювала до решти, поки вони не переходили на гірші хліби дипломованих курв у бордель Чорної Евфемії, який уже став історією. Вона жодного разу не заплатила штрафу, бо її господа була аркадією для місцевих можновладців, від губернатора і до останнього трутня муніципалітету, і було немислимим, щоби її господині забракло повноважень порушити закон так, як їй цього захочеться. Отож ці її муки сумління в останню мить призначались лише для того, аби дістати зі своїх милостей більший зиск — чим суворіше за них можуть покарати, тим вони дорожчі. Конфлікт сторін було залагоджено підняттям ціни за послуги на два песо, і ми домовилися, що о десятій я буду у неї з

готовими п'ятьма песо, які заплачу наперед. І ні хвилиною раніше, бо дівчина мала нагодувати і приспати своїх молодших братів-сестер та вкласти до ліжка матір, скручену ревматизмом.

Залишалось чотири години. Поки вони спливали, душа моя наповнювалася гіркою піною, що не давала мені дихати. Я зробив марне зусилля збавити час процедурою одягання. У цьому, звісно, не було нічого нового, бо навіть Даміана каже, що убираюсь я з церемоніалом архієпископа. Я поголився голярською бритвою, зачекав, доки нагріта сонцем у трубах вода у душі стане прохолоднішою, і через просте намагання витертися рушником знову спітнів. Убрався так, як випадало того вечора: білий лляний костюм, сорочка в голубу смужку зі стоячим комірцем, краватка китайського шовку, обновлені цинковим білилом черевики і годинник із чистого золота з учепленим за петлю у вилозі ланцюжком. Насамкінець підігнув досередини закоти холош, аби не було помітно, що я став дрібку нижчий.

Я маю славу скнари, бо ніхто не може помислити собі, що я є такий убогий, якщо живу там, де живу, а насправді така-от ніч мені зовсім не по кишені. Зі скриньки з моїми заощадженнями, засунутої під ліжко, я витяг два песо, щоб заплатити за кімнату, чотири песо для господині, три для дівчини і п'ять песо про запас — на вечерю та інші дрібні витрати. Тобто чотирнадцять песо, те, що я дістаю за місяць в газеті за свої недільні дописи. Я сховав їх у потайній кишені на поясі і обприскався парфумами "Lanman & Kemp-Barclay". Тоді відчув сильний напад паніки і, коли почало вибивати восьму, навпомацки спустився сходами у темряві та, обливаючись від страху потом, вийшов у осяйну ніч свого присмерку.

Посвіжіло. Групи самотніх чоловіків галасливо сперечалися про футбол на пасео Колумб серед припаркованих в ряд таксі посередині бруківки. На алеї під квітучими кущами звеселяючих ягід мідні музики грали кволий вальс. Одна з тих горопашних курвочок, які полюють на вулиці Нотаріусів за бідними, мов церковні миші, клієнтами, звично попросила у мене цигарку, і я так само звично відповів: "Я кинув курити тридцять три роки два місяці і сімнадцять днів тому". Минаючи фасад

"Ель Алямбре дель Оро", я глянув на себе в освітлених вітринах і побачив не таким, яким відчував, а старшим і гірше вбраним.

Незадовго перед десятою я сів у таксі і попросив шофера відвезти мене на міський цвинтар, аби він не здогадався, куди я прямую насправді. Таксист весело подивився на мене у дзеркало і сказав: "Не лякайте мене, пане мудрецю, дай Боже, аби я був так жив-здоров, як ви". Ми висіли разом перед кладовищем, бо він не мав дрібняків, і нам довелося розміняти гроші в "Могилі", убогій корчмі, де оплакують своїх небіжчиків опівнічні пияки. Коли ми порахувалися, таксист сказав мені серйозно: "Вважайте, пане, дім Рози Кабаркас вже зовсім не той, що був". Мені лишалося тільки подякувати йому, бо, як усі на світі, я упевнився, що для таксиситів з пасео Колумб немає таємниць під сонцем.

Я зайшов углиб убогого кварталу, який не мав нічого спільного із тим, який я знав свого часу. Це були ті ж широкі вулиці з гарячим піском під ногами, хати з відчиненими дверима, стіни з негембльованої дошки, покрівлі з пальмового листя, висипані щебенем патіо. Але тутешній люд згубив свій супокій. Майже у кожнім домі гриміла гульня, віддаючи луною аж в утробі. За п'ятдесят сентаво усякий міг зайти на вподобану ним забаву, але так само міг лишитися танцювати задурно на тротуарі. Я ступав, бажаючи провалитися під землю у своєму дженджуристому вбранні, але ніхто не звернув на мене уваги, окрім якогось сухореброго мулата, що дрімав навсидячки у брамі багатоквартирного дому.

— Моє шанування, пане вчителю, — заволав він від усієї душі, — файного вам грання!

Що я міг зробити, окрім як подякувати йому? Тричі я мусив спинятися, аби перевести дух, доки вибрався узвозом догори. Звідтіль я побачив велетенський мідний місяць, що підіймався над горизонтом, і через несподівану потребу живота злякався, чи дійду я, куди наладився, але вона скоро минулася. В кінці вулиці, де околиця переходила у ліс фруктових дерев, я зайшов до крамниці Рози Кабаркас.

Вона була вже не та, що колись. Найобачливіша і через те найзнаменитіша бордельна мадам. Здоровецька тітка, яку ми хотіли проголосити сержантом пожежної команди — як через її огрядність, так і через проворність у гасінні свічок у парафіяльній церкві. Але самотність висушила її тіло, поморщила шкіру і так вправно потоншила голос, що вона скидалася на стару дівчинку. Такими ж, як раніше, лишилися тільки чудові зуби, один з яких був позолочений з причини кокетства. Роза додержувала суворої жалоби за померлим на п'ятдесятому році спільного життя чоловіком, до якої додалось щось на подобу чорного капору після смерті єдиного сина, який їй помагав у її неправедних ділах. Живими лишалися тільки прозорі й безжальні очі, і по них я збагнув, що норов її не змінився.

Лампа в крамниці давала скупе світло, шафи на товар були майже порожні і навіть не слугували ширмою для голосного бізнесу, про який увесь світ знав, але ніхто не визнавав. Роза Кабаркас якраз випроводжала клієнта, коли я увійшов навшпиньках. Не знаю, чи справді мене не впізнала, чи удала це задля пристойності. Я сів на лавку, дожидаючи, поки вона звільниться, і спробував відтворити в пам'яті, якою вона була колись. Не раз і не два, коли ми обидвоє були ще можні, вона також позбавляла мене страхів. Гадаю, Роза прочитала мої думки, бо обернулася і так мене обзирнула, аж я збентежився. "Роки минули тебе стороною", — зітхнула сумно. Я схотів їй полестити: "Тебе вони змінили тільки на краще". "Серйозно, — сказала вона, — навіть злегка оживили твою фізію дохлого коня". "Мабуть, це тому, що я змінив ясла", — підкусив я її. Вона пожвавішала: "Наскільки я пам'ятаю, ти мав такий, як лом у каторжника. Як він поводиться?" Я вивернувся: "Єдиною різницею, відколи ми не бачились, є те, що часами мене пече в дупі". Вона відразу поставила діагноз: "Бо їй бракує ужитку". "Вона у мене тільки для того, для чого сотворив її Господь", — відказав я, але мене й справді пекло вже віддавна, і завжди при повному місяці. Роза покопирсалася у своїй кравецькій скриньці і відкупорила слоїчок з якоюсь зеленою маззю, що пахнула бальзамом з арніки. "Скажеш дівчині, щоб помастила тобі пальчиком отак", — із безсоромною красномовністю повела вказівним пальцем. Я відповів, що дякувати Богу годен іще дати собі раду і без

хлопського шмаровила. Вона глузливо осміхнулась: "Ах, зжальтесь наді мною, пане вчителю". І перейшла до діла.

Дівчина вже від десятої в кімнаті, сказала. Вона гарна, чиста і добре вихована, але до смерті перелякана, бо одна її подруга, що втекла була з докером з Гайри, по двох годинах стекла кров'ю. "Ну що ж, — визнала Роза, — ясно, чому хлопаки з Гайри славні тим, що під ними й мулиці співають". І вернулася до суті справи: "Бідолашка, до всього того вона ще мусить працювати цілий день на фабриці, пришивати ґудзики". Мені це видалось не такою вже й тяжкою роботою. "Так думають чоловіки, — мовила Роза, — але це гірше, ніж лупати камінь". А ще вона зізналася, що напоїла дівчину бромом і валер'янкою і зараз та спить. Мене взяв страх, що оці жалощі — то ще один маневр для того, аби заправити вищу ціну, але ні, сказала Роза, слово їх золоте. І правила тверді: за кожну річ платиться окремо, живими грошима і наперед. Отак-от.

Я подався слідом за нею через патіо, зворушений бабкуватістю її шкіри і тим, як вона дибає опухлими ногами в панчохах з простої бавовни. Місяць уповні зближався до центру неба, і світ, здавалося, потопав у зелених водах. Поблизу крамниці було накриття з пальмового гілля для бенкетів владоможців з численними шкіряними ослонами і гамаками, учепленими до опори. На задньому дворі, де починався ліс фруктових дерев, стояли в ряд шість хатин з нешпарованого саману із сіткою від мошкари на вікнах. В єдиній, що була зайнятою, ледь світилося, і по радіо Чорна Тоня співала пісню про нещасну любов. Роза Кабаркас перевела віддих: "Болеро — то саме життя". Я був згоден, але донині не насмілювався це написати. Вона штовхнула двері, вступила на хвильку і знову вийшла. "Усе ще спить, — проказала. — Ти добре зробив би, якби дав їй відпочити, скільки проситиме її тіло, твоя ніч довша, ніж її". Я стуманів: "А мені що, по-твоєму, робити?" "Здогадаєшся сам, — сказала вона з якоюсь недоречною лагідністю, — на те ти і мудрець". Розвернулася і залишила мене сам на сам із переляком.

Відступати не було як. Із завмерлим серцем увійшов я до кімнати і побачив дівчину, що спала на величезному чужому ложі нага й

беззахисна, як породила її мати. Вона лежала на боці, обличчям до дверей, освітлена яскравим світлом горішньої лампи, яке не пропускало жодної деталі. Я присів на край ліжка, заворожено вбираючи її всіма органами чуття. Вона була смаглява й тепла. Її омили і причепурили так, що навіть пушок, який пробивався на її передку, не лишився недоглянутим. Волосся завили кучерями, нігті на руках і ногах були вкриті прозорим лаком, але шкіра кольору меляси виглядала шорсткою і занедбаною. Новонароджені груденята усе ще скидалися на хлопчачі, але їх, здавалося, підганяла якась таємна енергія, готова ось-ось вибухнути. Найгарнішими у неї були великі стопи для скрадливої ходи з довгими і чуттєвими, як у декого на руках, пальцями. Незважаючи на вентилятор, тіло її зросили фосфоруючі краплини поту — жарінь робилася все нестерпнішою, чим глибшою ставала ніч. Неможливо було уявити, яким є її грубо наквацяне обличчя через товсту кірку рисової пудри з двома латками рум'ян на щоках, накладні вії, немов закаляні сажею брови та повіки й потовщені кавовою помадою уста. Але ні шмаття, ні білила не могли замаскувати її натуру: задертий догори ніс, зрослі брови, випнуті губи. "Молодий бичок для кориди", — подумав я.

Об одинадцятій я приступив до своїх щоденних процедур у ванній, де на стільці була складена її убога одежина з претензією на вишуканість: сукня з тонкої вибійки у метелики, жовті панталончики з мадаполаму і мотузяні сандалії. Поверх одежі лежали копійчаний браслет і філігранної роботи ланцюжок з образком Божої Матері. На поличці над умивальником — торбинка, у ній губна помада, пуздерко рум'ян, ключ, кілька мідяків. Усе таке дешеве та ветхе, що я й уявити не міг когось настільки бідного, як вона.

Я роздягнувся і як міг акуратно розвісив на вішаку свої речі, щоби не попсувати шовкової сорочки і не помнути костюма. Подзюрив в унітаз навсидячки, аби не забризкати обідок, як навчила мене Флоріна де Діос, усе ще незагайним і безперервним — відкинемо зайву скромність — струменем, мов у дикого жеребця. Перед тим як вийти, заглянув на себе у люстро над рукомийником. Коняка, що глянув на мене з тамтого боку,

був не мертвий, тільки понурий, мав папське підгорля, припухлі повіки і облізлу гриву, яка була колись буйним чубом.

— Холєра, — промовив я до нього, — що ж я можу вдіяти, коли тобі не любий?

Намагаючись не розбудити дівчини, я голий сів на постіль з уже призвичаєними до облуд червоного світильника очима і ретельно обдивився її з голови до п'ят. Ковзнув пучкою вказівного пальця вздовж її спітнілої потилиці, й уся вона стрепенулася всередині, мов струна арфи, із мурмотінням повернулася до мене і оповила пеленою свого кислого подиху. Великим і вказівним пальцями я затис їй носа, та вона випручалася, відсунула голову і обернулася до мене спиною, так і не прокинувшись. През якусь несподівану спокусу мені схотілося коліном розсунути їй ноги. При перших двох спробах я відчув опір її напружених стегон. Заспівав їй на вухо: "Ліжко Дельгадіни обступили янголи"[9]. Вона ледь розпружилася. У мене по жилах розлився гарячий потік, і мій неквапливий вислужений звір пробудився зі свого довгого сну.

Дельгадіно, серденько, благав я її спрагло. Дельгадіно. Вона тужливо застогнала, вивільнилася з моїх стегон, і, відвернувшись спиною, скрутилася, мов равлик у мушлі. Настоянка валеріани була, мабуть, такою ж дійовою для мене, як і для неї, бо нічого не сталося — ні з нею, ні з ким іншим. Утім, мені було однаково. Я запитав себе, пощо її будитиму, такий сумний і принижений, яким я себе відчував, і холодний, мов сом.

Виразно й невідворотно пробили опівнічні дзвони, і почався досвіток 29 серпня, дня святого мученика Івана Хрестителя. На вулиці хтось плакав ридма, та нікому не було до нього діла. Про всяк випадок я помолився за нього і за себе також, склавши подяку Господу за його благодіяння: "Хай не обманюється той, хто мислить, що тривати буде, коли йому закриють очі, щось іще". Дівчина зойкнула уві сні, і я помолився ще й за неї: "О ні, в ту мить щезає все"[10]. Тоді вимкнув радіо і світло, щоб заснути.

Прокинувся я на світанні й не міг згадати, де знаходжусь. Дівчина і далі спала спиною до мене у позі ембріона. Я мав якесь непевне відчуття, що чув, як вона потемки вставала, зливала воду в туалеті, але так само це могло мені наснитись. Було у тому для мене щось нове. Я ніколи не зважав на виверти спокусниць, своїх наречених на одну ніч я вибирав навмання, радше за ціною, аніж за їх чарами, і ми займалися любов'ю без любові, у більшості випадків напіводягнені і завжди в темряві, щоб уявляти себе кращими. Отої ночі мені відкрилась неймовірна насолода — споглядати тіло сплячої жінки, коли не підганяє бажання і не перешкоджає соромливість.

О п'ятій я встав, стривожений тим, що мій недільний допис мав лягти на редакційний стіл ще до полудня. Пунктуально випорожнився — місяць ще був уповні, тож пекло мене й далі — і, спустивши воду, відчув, як моя досада на минуле стікає в каналізаційну трубу. Коли свіжий і вбраний я вернувся до кімнати, дівчина спала горілиць поперек ліжка в примирюючому світанковому світлі, розкинувши навхрест руки, цілковита пані свойого дівоцтва. "Хай береже тебе Бог", — сказав я їй. Усі, які лишилися у мене гроші, я запхав їй під подушку і поцілунком в чоло попрощався із нею навік. Дім, як усякий бордель на світанку, був чимось найближчим до раю. Я вийшов через задні двері, аби ні з ким не здибатись. Під палючим сонцем на вулиці я почав відчувати тягар своїх дев'яноста років і рахувати одну по одній хвилини ночей, які зосталися мені до смерті.

2

Пишу я ці нотатки серед залишків того, що було колись бібліотекою моїх батьків, й чиї полиці от-от обваляться через невтомний шашіль. У кінцевому рахунку для того, що я ще не зробив на цьому світі, мені б вистачило моїх різномаїтих словників, двох перших випусків "Національних епізодів" Беніто Переса Ґальдоса і "Чарівної гори", яка навчила мене розуміти норов моєї матері, знівечений сухотами.

На відміну від інших меблів, та й від мене самого, стіл, за яким я пишу, з плином часу стає на вигляд усе міцнішим, бо зроблений він з благородного дерева моїм дідом по батькові, який був корабельним теслею. Щоранку, навіть коли не маю писати, я опоряджаю його з надмірною скрупульозністю, через яку позбувся стількох пасій. Під рукою в мене мої спільники книжки: два томи "Першого ілюстрованого тлумачного словника" Королівської академії 1903 року випуску, "Скарбниця кастильської або іспанської мови" Себастіана де Коваррубіаса, граматика Андреса Бельйо на випадок появи якогось семантичного сумніву, як то буває через скрупульозність, новий "Ідеологічний словник" Хуліо Касареса — передовсім за його синоніми та антоніми, "Vocabolario della Lingua Italiana" Ніколя Зінґареллі — аби пособляти собі з мовою матері, якою володію з колиски, і словник латинської мови, яку — позаяк вона є породженицею попередніх двох — я вважаю своєю рідною.

Ліворуч на столі я завжди тримаю п'ять аркушів паперу в лінійку стандартного розміру для мого недільного допису і ріжок з порошком для посипання, бо волію його, а не новомодне прес-пап'є з промокальним папером. Праворуч лежать каламар і легенька ручка з бальзи із золотим пером, адже я досі рукопишу романтичним почерком, якого навчила мене Божественна Флоріна, аби я не звикся з офіційною каліграфією її чоловіка, який до самої смерті був міським нотарем і заприсяжним скарбником. У нас в газеті давно вийшло розпорядження друкувати на машинці для кращого розрахунку тексту на свинцеві рядки лінотипу, але у мене так і не виробилась ця погана звичка. Я продовжував писати від руки, а потім з превеликим трудом, дзьобаючи по одній букві, передруковував на машинці — завдяки печальному привілею найдавнішого працівника редакції. Сьогодні, вислужений, але не переможений, я насолоджуюсь священним правом писати вдома, з відімкнутим телефоном, аби мене ніхто не турбував, і без цензора, який заглядав би мені через плече, що я пишу.

Живу я без псів, без птахів, без прислуги, окрім вірної Даміани, яка не раз визволяла мене з найнеймовірнішої скрути і досі, хоча й стала слаба

на очі і на голову, приходить раз на тиждень, аби попорати те, що треба. Моя мати на смертному ложі благала, аби оженився я молодий, на білій жінці і мали ми щонайменше трійко дітей, серед яких одну дівчинку назвали б її ім'ям, яке належало колись її матері та бабусі. Я готовий був уволити це благання, але мав напрочуд податливе уявлення про молодість, тож ніколи не видавалось мені надто пізно. Доки одного спекотного полудня я помилився дверима в домі Пальомаресів де Кастро в Прадомарі і застав голою Хімену Ортіс, їх молодшу доньку, яка спочивала у час сієсти в суміжній з моєю кімнаті. Вона лежала спиною до дверей і так прудко озирнулась на мене поверх плеча, що не лишила мені часу на втечу. "Ох, вибачте", — видушив я з себе, похолонувши душею. Вона усміхнулася, з проворністю газелі повернулася до мене і явила мені себе на повен зріст. Увесь покій, відчувалося, був просякнутий її жіночим єством. Не була в чім породила її мати, бо мала за вухом отруйну жовтогарячу квітку, як Олімпія на полотні Мане, а ще були на ній золота бранзолетка на лівому зап'ястку та намисто з дрібних перлів. Ніколи не думав, що поки житиму, зможу побачити що-небудь більш вражаюче, і сьогодні можу запевнити, що таки мав рацію.

Я притьмом зачинив двері, засоромлений своєю незграбністю, з твердим наміром забути її. Але Хімена Ортіс мені в цьому перешкодила. Слала мені через спільних знайомих вітання, провокуючі цидулки, брутальні погрози, а містом тим часом ширився поголос про те, що ми по вуха закохані одне в одного, хоча не перемовилися й словом. Опиратись було несила. Вона мала очі дикої кішки, сласне — як в одязі, так і без нього — тіло і густу гриву розколошканого золота, чиї кучері змушували мене люто ридати в подушку. Я знав, що коханням це не стане ніколи, але та сатанинська поваба, якою вона принаджувала мене, була такою пекучою, що я намагався знайти полегкість у кожній зеленоокій шльондрі, яку лише міг перестріти. Мені так і не вдалося погасити вогонь отого спогаду про неї на ліжку в Прадомарі, тому я зложив свою зброю — офіційно попросив її руки, обмінявся з нею каблучками і оголосив про бучне весілля ще перед Зеленими святами.

Новина ця гучніше прогриміла в Китайському кварталі, ніж у світських клубах. Спочатку були жарти, що переросли у певну протидію цих академічок, які дивилися на шлюб як на щось радше смішне, аніж священне. Моє женихання здійснювалося за всіма традиціями християнської моралі на уквітчаній тропічними орхідеями і виткою папороттю веранді дому моєї судженої. Я приходив о сьомій вечора, весь у білому, з презентом — коралями від народних майстрів чи швейцарським шоколадом, і до десятої ми вели півжартівливу-півсерйозну бесіду під наглядом тітки Археніди, яка в мент ока засинала, як усі дуеньї в тогочасних романах.

Що краще ми запізнавались, то все захланнішою робилася Хімена, звільняючись від корсетів і спідниць у міру того, як посилювалась червнева спека, й неважко було уявити, яку руйнівну силу вона могла мати в темряві. По двох місяцях женихання ми вже не мали про що говорити, і вона, не сказавши про це ні слова, порушила тему дітей — заходилася з необробленої вовни плести гачком черевички для новонароджених. Я, поштивий наречений, навчився плести разом з нею, і так ми перебули зайві години, які лишались до весілля: я вив'язував блакитні черевички для хлопчиків, вона — рожеві для дівчаток (побачимо, хто вгадає), поки їх не стало досить для доброї півсотні дітей. Перед тим, як мало вибити десяту, я сідав у запряжену кіньми бричку і їхав у Китайський квартал, аби по-божому прожити ніч.

Бурхливі кавалерські проводи, які влаштовували мені в Китайському кварталі, були цілком супротивними гнітючим вечіркам у Світському клубі. Контраст, який допоміг мені зрозуміти, котрий з цих двох світів направду мій, і я створив собі ілюзію, що обидва, але кожен у свій час, позаяк з будь-котрого з них бачив, як інший віддаляється з гіркими зітханнями, з якими розлучаються у відкритому морі два кораблі. Передвесільна забава у "Божій волі" скінчилася церемонією, до якої міг додуматися лише погрузлий у сластолюбстві галісійський ксьондз, який повбирав присутніх жінок у вельони з віночками, аби усі вони пошлюбились зі мною у загальному таїнстві. То була ніч великого

блюзнірства, коли двадцять дві їх присягнули мені в любові та покорі, а я відповів їм клятвою вірності і опіки навіть на тамтому світі.

Заснути я не міг, прозираючи щось непоправне. Від світанку почав рахувати години, яку вибивав одну за другою годинник на соборі, доки не вдарили грізно сім ударів, з якими мені належало бути у церкві. Телефонні дзвінки почалися о восьмій; довгі, наполегливі, ґвалтовні, вони лунали більше години. Я не просто не відповідав — я не дихав. Перед десятою загрюкали у двері, спершу п'ястуками, а потім лементом знайомих і ненависних мені голосів. Я боявся, що їх вивалять чимось важким, але близько одинадцятої дім поринув у ту наїжачену тишу, яка наступає після великих катастроф. Тоді я оплакав її і себе та від усього серця помолився, аби ніколи більше у своєму житті не стрічатися з нею. Хтось зі святих дослухався до мене наполовину, бо тієї ж ночі Хімена Ортіс покинула країну й вернулася лише по двадцяти роках, щасливо одружена і з сімома дітьми, які могли бути моїми.

Коштувало мені труду зберегти своє місце і колонку в "Діаріо де ля Пас" — після отого публічного скандалу. Однак на одинадцяту сторінку мої замітки перемістили не через це, а через той сліпий напір, яким розпочалося XX століття. Прогрес перетворився на міську легенду. Усе змінилося; літали аероплани, якийсь підприємець викинув з "Юнкерса" мішок з листами і винайшов авіапошту.

Єдине, що лишалося незмінним, були мої газетні замітки. Нові покоління нападались на них, мов на забальзамований труп минувшини, який слід було знищити, однак я не поступався і всупереч свіжим віянням витримував їх все в тому ж дусі. Я був глухий до всього. Мені минуло сорок, проте молоді редактори називали мої дописи колонкою бастарда Мударри[11]. Тогочасний головний редактор викликав мене до себе в кабінет і попросив, аби я пристосувався до нових тенденцій. Урочисто, ніби сам це щойно придумав, пророк: "Світ іде вперед". "Так, іде, — мовив я, — але обертаючись довкола сонця". Він зберіг мою недільну замітку, бо не знайшов іншого роздувача телеграм. Нині я знаю, що мав рацію, і знаю чому. Юнаки мого покоління у життєвій гонитві забули цілком і

повністю свої фантазії про прийдешність, поки дійсність не показала їм, що майбутнє зовсім не таке, як вони мріяли, і їх охопила ностальгія. Отут і були мої недільні дописи, мов археологічні реліквії серед руйновищ минулого, і стало ясно, що вони не лише для старих, але й для молодих, які не бояться зістарітись. Замітка вернулася тоді на редакційну сторінку і при особливих оказіях — на першу шпальту.

Тим, хто мене про це питає, я завжди відповідаю правду: не жонатий я, бо курви не лишили мені на це часу. Втім мушу визнати, що для мене це не було поясненням аж до дня мого дев'яностоліття, коли я вийшов з дому Рози Кабаркас, поклавши більше ніколи не кидати виклик долі. Я чув себе іншим. Настрій мені зіпсувався, коли я побачив військових, розставлених вздовж залізної решітки, яка оточувала парк. У вітальні я застав Даміану, яка рачки мила підлоги, і молодість її стегон збудила в мені трепет оної епохи. Вона, мабуть, відчула це, бо прикрилася спідницею. Я не зміг втриматися від спокуси, щоб не спитати її: "Даміано, скажи мені одну річ. Що тобі згадалось?" "Нічого я не згадувала, але ваше питання мені то нагадало". У грудях мені стислося. "Я ніколи не був закоханий", — мовив я їй. Вона зараз же відказала: "Я була". І продовжила, не перериваючи своєї роботи: "Я проплакала за вами двадцять два роки". Серце мені підскочило. Шукаючи якогось гідного виходу, я сказав: "З нас була би добра запряжка". "Зле ви робите, що говорите мені це зараз, — мовила вона, — бо то вже не служить мені навіть розрадою". І, виходячи з дому, повідала мені цілком щиросердно: "Ви не повірите, але я досі незаймана, дякувати Богу".

За якусь хвильку я виявив, що по цілій хаті у вазах стоять червоні троянди, а на подушці вона лишила картку: "Бажаю Вам дожити до ста". Із тим недобрим присмаком сів я докінчувати замітку, яку кинув недописаною попереднього дня. Скінчив я її на одному подиху менш ніж за дві години, і довелось мені скрутити шию лебедю, аби добути її зі свого нутра так, щоб не помітно було мого плачу. В пориві запізнілого натхнення я вирішив завершити її звідомленням про те, що нею я радісно кладу край тривалому й достойному життю без неприємного усвідомлення того, що мене чекає смерть.

Я мав намір залишити допис у приймальні газети і вернутися додому. Проте не зміг. Персонал у повному складі чекав мене, аби відсвяткувати мої уродини. У будинку робився ремонт: риштування, будівельне сміття на кожнім кроці, але заради святкування його перервали. На теслярському столі стояли трунки для заздоровниць і лежали загорнуті у розцяцькований папір дарунки. Осліплений спалахами фотокамер я сфотографувався з усіма напам'ять.

Утішно було мені побачити там журналістів з радіо та інших міських газет — ранкової консервативної "Ля Пренса", ранкової ліберальної "Ель Еральдо" і вечірньої сенсаційної "Ель Насіональ", яка палкими фейлетонами намагалась послабити напруженість в суспільстві. У тому, що вони разом, не було нічого дивного, позаяк у нашому місті завжди віталося збереження неторканою дружби поміж рядовими, в той час коли маршали оголошували газетну війну.

Також був присутній в позаурочний час офіційний цензор, дон Херонімо Ортега, якого ми прозивали Проява дев'ятої години, через те що він пунктуально приходив щовечора о цій порі зі своїм кривавим олівцем деспота-іспанця. І зоставався доти, доки пересвідчувався, що в ранковому випуску не лишилось жодної безкарної літери. До мене у нього була осібна антипатія: через мій апломб граматиста і через те, що я вживав італійські слова без лапок і курсиву, коли находив їх виразнішими, аніж іспанські, — як то би й мусило бути узвичаєно поміж мовами-близнятами. Перетерпівши його чотири роки, ми врешті-решт змирилися з ним як з власним нечистим сумлінням.

Секретарки внесли до зали пиріг із дев'яностома запаленими свічками, і я вперше віч-на-віч спіткався з числом своїх років. Коли заспівали "Многая літа", довелось мені ковтати сльози і, не знати чого, згадалась дівчина. То не був спалах злості, лиш запізніле почуття жалощів до істоти, яку я не сподівався знову колись споминути. Коли запала тиша, хтось вклав мені до рук ножа, щоб я розрізав пиріг. Побоюючись глузувань, ніхто не ризикнув зімпровізувати якусь орацію. Я волів би вмерти, аніж відповідати на неї. Щоб завершити святкування,

головний редактор, до якого я ніколи не відчував особливої симпатії, повернув нас у сувору дійсність. "А тепер, високославний дев'яносторічний старче, — звернувся він до мене, — де ваша замітка?"

Мовлячи правду, ціле пообіддя пекла вона мене в кишені, мов жарина, та я був так глибоко зворушений, що не стало мені духу зіпсувати свято своєю відставкою. І я сказав: "На цей раз її немає". Головного редактора мій прогріх, немислимий ще від минулого століття, взлостив. "Та зрозумійте ж, — мовив я йому, — я мав настільки важку ніч, що пробудився зовсім отупілий". "То й треба було це написати, — кисло пожартував він. — Читачам цікаво буде довідатися з перших рук, яким то є життя у дев'яносто років". Тут втрутилась одна із секретарок. "А може, це якась солодка таємниця, — сказала вона, лукаво на мене глянувши, — еге ж?" Гаряча хвиля обпекла мені лице. Прокляття, подумав я, яким зрадливим є рум'янець. Інша, сяючи з утіхи, вказала на мене пальцем: "Яке диво! Він досі зберіг здатність червоніти!" Через оту її безцеремонність я знову зарум'янився поверх рум'янцю. "Була то, мабуть, буйна ніч, — проказала перша секретарка. — Я просто вмираю від заздрощів!" І цмокнула мене, лишивши на щоці відбиток поцілунку. Фотографи оскаженіли. Збентежений, віддав я головному ту замітку, сказавши, що усе мовлене раніше було жартом, ось вона, й оглушений останнім вибухом овацій втік, аби не бути присутнім в той момент, коли буде виявлено, що то мій рапорт про відставку після піввікової каторги.

Я все ще був збентежений, коли розгортав того вечора у себе вдома подарунки. Лінотипісти дали маху з електричною кавоваркою, ідентичною до тих трьох, які я мав від попередніх уродин. Друкарі обдарували дозволом узяти з муніципального розплідника ангорського кота. Адміністрація нагородила символічною премією. Від секретарок дістав я троє шовкових підштаників з вибитими на них слідами поцілунків і листівку, в якій вони пропонували свої послуги для того, щоб стягнути їх з мене. Мені спало на думку, що однією з приваб старості є оці підражнювання, які дозволяють собі знайомі молоді жінки, гадаючи, що ми вже вибули з ладу.

Я так і не довідався, хто прислав мені платівку із двадцятьма чотирма прелюдіями Шопена у виконанні Стефана Ашкеназі[12]. Редактори у своїй більшості подарували мені модні книжки. Я ще не скінчив був розгортати подарунки, коли задзвонив телефон, то була Роза Кабаркас з питанням, яке я не хотів чути: "Що трапилося в тебе з дівчиною?" "Нічого", — відказав я не думаючи. "Тобі здається, це нічого, що ти її навіть не розбудив? Жінка ніколи не дозволить, аби чоловік знехтував її дебютом", — сказала Роза. Я послався на те, що дівчина не могла бути настільки виснаженою лише від пришивання ґудзиків й, либонь, удавала з себе сплячу, боячись тяжкої випроби. "Одне паскудно, — мовила Роза, — вона направду вірить, що ти вже не годен, і я б не хотіла, аби про це рознеслося по всіх усюдах".

Я не дав їй утіхи захопити мене зненацька. "А хоч би і було так, — сказав, — в такому жалюгідному стані, в якому вона є, розраховувати на неї не можна ні сплячу, ні пробуджену: то є шпитальне м'ясо". Роза Кабаркас збавила тон: "Це через гарячку, в якій усе робилося, але на то є рада, от побачиш". І пообіцяла, що викличе дівчину на сповідь і, якщо причина в ній, змусить віддати гроші. "Що ти на це скажеш?" "Лиши все, як є, — відказав я, — нічого ж не сталося, навпаки, я дістав підтвердження, що ці тарапати вже не для мене. У цьому сенсі дівчина має рацію — я вже не годен". Я повісив слухавку, переповнений почуттям досі не знаного в своєму житті визволення, нарешті вирятуваний з неволі, в якій перебував від тринадцяти літ.

О сьомій вечора я був присутній як почесний гість у залі філармонії на концерті Жака Тібо[13] і Альфреда Корто, які блискуче виконали сонату для скрипки й фортепіано Сезара Франка, і в антракті вислухав неймовірні дифірамби. Диригент Педро Біава, великий наш маестро, майже силоміць затягнув мене до артистичної убиральні, аби представити виконавцям. Я до того збентежився, що повітав їх із сонатою Шумана, якої вони не грали, і хтось мене привселюдно негречно виправив. Враження, що я переплутав ці дві сонати з причини простого невігластва, заронилося в місцеву опінію і підсилилося через

переполохане пояснення, яким я спробував його загладити наступної неділі у своїй рецензії на той концерт.

Уперше в моєму довгому житті я відчув себе здатним когось убити. Вернувся додому, мордований чортиком, який нашіптує розгромні відповіді, які ми не даємо вчасно, і ні читання, ні музика не могли погамувати мою ярість. На щастя, Роза Кабаркас витягла мене з цієї маячні своїм вигуком по телефону: "Як я втішилася, коли прочитала газету, бо думала, що тобі не дев'яносто стукнуло, а всі сто". У відповідь я аж запінився: "По-твоєму, я виглядаю на такого старого пердуна?" "Навпаки, — сказала вона, — я здивувалася, коли побачила, як добре ти виглядаєш. Добре, що ти не з тих перестаркуватих бахурів, які набавляють собі роки, аби всі думали, що вони гарно збереглися". І без переходу заговорила про інше. "У мене є для тебе подарунок". Мене це насправді заскочило. "І що саме?" "Дівчина", — мовила вона.

Я не роздумував ані хвильки. "Дякую, — сказав, — але що було, те минуло". Вона й бровою не повела: "Я пришлю її до тебе додому загорнуту в китайський папір і випарену на водяній бані з сандаловим пруттям, усе задурно". Я не піддавався, а вона все билася, даючи пояснення, яке, схоже, було правдивим. Мовляв, дівчина була в такому поганому стані тієї п'ятниці через те, що при допомозі голки й наперстка пришила двісті ґудзиків. Що вона й справді боялася зійти кров'ю, але була вже згідна на жертву. Що в ту ніч зі мною вона таки вставала, щоб сходити до туалета, але я спав настільки міцно, що їй стало жаль мене будити, а коли знову прокинулася вранці, то мене вже не було. Я обурився на таку нікчемну брехню. "Гаразд, — продовжила Роза Кабаркас, — хоч би як там було, дівчина розкається. Бідолашка, вона тут біля мене. Хочеш із нею поговорити?" "О господи, ні", — відказав я.

Я взявся до писання, коли подзвонила секретарка з газети. Повідомила, що завтра об одинадцятій ранку мене хоче бачити директор. Прийшов я пунктуально. Рейвах від реставрації будинку видався мені нестерпним, стояв гуркіт молотків, цементна курява і випари смоли, утім, редакція навчилась мислити в рутині хаосу.

Натомість директорський офіс, холодний і німотний, перебував у якійсь ідеальній країні, яка не була нашою.

Марк Тулій Третій, схожий на підлітка, підвівся, уздрівши мене на порозі, не перериваючи розмови по телефону, потис мені поверх стола руку і жестом запросив мене сісти. Навернулось мені на думку, що на іншому кінці дроту нікого немає і увесь цей фарс для того, аби мене вразити, але за якусь хвильку я збагнув, що говорить він з губернатором і що то є направду тяжкий діалог двох щирих ворогів. Опріч того, він, гадаю, пнувся виглядати переді мною завзятим опонентом, але водночас лишився стояти, розмовляючи з владою.

У ньому відчувався надмірний потяг до охайності. Йому доперва сповнилося двадцять дев'ять, він знав чотири мови і мав три міжнародні дипломи — на відміну від першого довічного президента, його діда з боку батька, який став битим журналістом, заробивши цілий капітал на торгівлі жінками. Він мав гарні манери, здавався привабливим та стриманим, і єдине, що ставило під сумнів його рафінованість, це якась фальшива нотка в голосі. Вбраний він був у спортивний жакет з живою орхідеєю в петлиці, і кожна річ на ньому сиділа мов улита, але ніщо в нім не було припасоване до надвірного клімату, а тільки для весни в його офісі. Я, що стратив на убирання мало не дві години, засоромився своєї бідності, і мене це ще більше дістало.

Прецінь смертельна трутизна містилася у панорамному фото усього персоналу, зробленому у двадцять п'яті роковини заснування газети, на якому хрестиками позначалися голови тих, хто вмер. Я був третій праворуч, у канотьє, краватці з великим вузлом і перлиною в шпильці, з неперевершеними вусами цивільного полковника, які я носив до сорока років, і в металевих окулярах далекозорого семінариста, які через півстоліття стали мені непотрібні. Я бачив це фото впродовж років на стінах різних кабінетів, проте лише цього разу був уражений тим, що воно сповіщало: із сорока восьми первобутніх працівників живими були тільки четверо і наймолодший з нас відбував двадцятирічне ув'язнення за серійне вбивство.

Директор закінчив телефонну розмову, побачив, що я споглядаю фото, і посміхнувся. "Хрестики поставив не я, — мовив. — Мені вони видаються дуже поганим смаком". Він сів за стіл і змінив тон: "Ви, з дозволу сказати, є найбільш непередбачуваною людиною з усіх, кого я знаю". І через моє здивування поквапився пояснити: "Я маю на увазі вашу заяву про відставку". Я ледве здобувся на слово: "То — ціла біографія". "Саме тому, — парирував він, — це не було належним рішенням". Замітка, на його думку, була чудовою, нічого кращого, ніж те, що мовилося в ній про старість, він ніколи не читав, і було нерозумно завершити її ухвалою, що радше була схожа на вирок про громадянську смерть. "На щастя, — сказав директор, — Проява дев'ятої години прочитав її, коли вона вже була набрана на редакторській сторінці, й визнав її неприпустимою. Ні з ким не консультуючись, він перекреслив її згори донизу своїм олівцем Торквемади[14]. Коли я дізнався про це сьогодні вранці, то наказав послати губернаторові ноту протесту. Це був мій обов'язок, але, між нами кажучи, а дуже вдячний цензорові за його свавілля. Таким чином я не був схильний дозволити йому зняти замітку з друку". "Благаю вас від усієї душі, — мовив він. — Не кидайте корабель у відкритому морі". І додав високомовно: "Ми ще далеко не все розповіли про музику".

Побачивши таку його рішучість, я не осмілився посилити наші розходження якимсь відволікаючим вивертом. Насправді проблемою також було те, що я тоді не знаходив пристойного мотиву, аби покинути це чортове колесо, а ідея ще раз сказати "так", аби лиш виграти час, мене жахала. Мусив я стриматись, аби не було по мені помітно неподобного розчулення, яке зворушувало мене до сліз. І знову, як завжди, зостались ми на тім, на чім стояли усякчас уже стільки літ.

Наступного тижня у стані скоріше замішання, аніж радості, навідався я до розплідника, щоби забрати подарованого мені друкарями кота. У мене вкрай погане взаєморозуміння з тваринами, з тієї ж причини, що й з дітьми, які ще не почали говорити. Мені здається, що в душі вони німі. Я не відчуваю до них ненависті, але терпіти їх не можу, бо не навчився з ними ладнати. Мені вбачається протиприродним те, що у чоловіка встановлюється кращий контакт з його псом, аніж із дружиною, що він

учить його їсти та випорожнятися у певні години, відповідати на запитання, поділяти його жалі. Але не забрати кота друкарів було би зневагою. До того ж це був чудовий екземпляр ангорської породи — з рожевим та блискучим хутром і променистими очима, чий нявкіт, здавалося, от-от стане словами. Мені його вручили в плетеному з лози кошику разом із посвідкою про родовід та інструкцією з користування, як до збірного велосипеда.

Військовий патруль, перед тим як дозволити пройти через парк Сан Ніколяс, перевіряв у перехожих документи. Ніколи нічого подібного я не бачив і не міг уявити собі якусь разючішу признаку моєї старості. То був патруль із чотирьох, під орудою молоденького офіцера, майже підлітка. Рядовики були хлопаки з глушини, суворі й мовчазні, із запахом стійла. Офіцер назирав за усіма з обпаленими лицями горян на березі моря. Перевіривши моє посвідчення особи і прес-картку, він запитав, що я несу в кошику. "Кота", — відказав я. Він захотів його побачити. Я дуже обережно відкрив кошик, остерігаючись, що той втече, але одному з рядовиків захотілось пересвідчитись, чи нема чогось іще на дні, і кіт його дряпнув. Тут утрутився офіцер. "Це не кіт, а просто диво", — сказав він. Погладив кота, щось мурмочучи, і той на нього не напався, але й уваги не удостоїв. "Скільки йому років?" — поцікавився офіцер. "Не знаю, — відказав я, — мені його тільки-но подарували". "Я запитую, бо видно, що він дуже старий, йому, либонь, років десять". Я хотів запитати, відкіля він це знає і ще багато чого, але попри його гарні манери і кучеряву мову балачка з ним вивертала мені душу. "Схоже, це покинутий кіт, який багато що пережив, — повідав офіцер. — Стежте за ним, не пристосовуйте його до себе, а навпаки — себе до нього і дайте йому спокій, доки завоюєте його довіру". Він опустив накривку кошика і запитав мене: "Ким ви працюєте?" "Журналістом". "Відколи?" "Та вже цілу вічність", — відказав я. "Не сумніваюсь", — мовив він. Потис мені руку і попрощався словом, яке однаково могло бути як гарним напуттям, так і погрозою:

— Бережіться.

Ополудні я відключив телефон, аби укритися в музиці. Програма була дуже вишукана: рапсодія для кларнета з оркестром Вагнера, рапсодія для саксофона Дебюссі та струнний квінтет Брукнера, який є райською заводдю у катаклізмі його творчості. Нараз мене оповила сутемрява студії. Я відчув, як під столом шмигнуло щось, що видалось мені не чимось живим, а присутністю потойбічного, яке ледь торкнулося моїх ніг, і я з криком підскочив. То був кіт з його гарним розпушеним хвостом, загадковою повільністю і міфічним родоводом, і мені аж мороз пішов поза шкірою через перебування в домі сам на сам з живою істотою, яка не є людиною.

Коли на соборі вибило сьому і в рожевому небі була одним-одна кришталева зоря, якийсь корабель проквилив невтішне прощання і я відчув у горлі гордіїв вузол усіх кохань, які могли відбутись і не відбулися. Більше не міг терпіти. Зняв слухавку, із похололою душею поволі, щоби не помилитись, набрав чотири цифри і після третього гудка упізнав голос. "Гаразд, жінко, — сказав я їй, полегшено зітхнувши. — Пробач мені за той ранковий вибух злості". Вона спокійно озвалась: "Не хвилюйся, я чекала твого дзвінка". "Я хочу, — застеріг я її, — щоб дівчина чекала мене такою, якою випустив її у цей світ Господь Бог, і без жодного мальовидла на обличчі". Вона гортанно засміялась. "Як скажеш, — мовила, — але ти позбавляєш себе втіхи потроху, одежина за одежиною, роздягати її, як то страшенно подобається старим, навіть не знаю чому". "А я знаю, — відказав я. — Тому що вони стають щораз старші". Вона сприйняла це як факт.

— Гаразд, — сказала, — отже нині рівно о десятій вечора, ще до того, як прохолоне рибна юшка.

3

Як же могла вона зватись? Господиня мені не сказала. Коли говорила про неї, казала просто "дівчина". І це стало для мене її хресним ім'ям — як серденько чи голубонька. Окрім того, Роза Кабаркас для кожного клієнта давала своїм вихованкам інше найменння. Я розважався тим, що

вгадував їх по лицях, і від початку був упевнений, що у дівчини якесь довге ім'я — Філомена, Сатурніна чи Ніколяса. Тут дівчина перекинулась у ліжкові набік, повернувшись до мене спиною, і, як мені здалося, зоставила по собі величезну калюжу крові, що мала обриси її тіла. Це був миттєвий переляк, поки я не упевнився, що то промокло від її поту простирало.

Роза Кабаркас порадила мені поводитися з дівчиною обережно, позаяк вона усе ще страхалася "першого разу". Більше того: гадаю, сама урочистість ритуалу посилювала її переляк і через це їй змушені були збільшити дозу валер'янки, бо спала вона так супокійно, що жаль було її будити без воркування. Отож я почав обтирати її рушником, водночас пошепки наспівуючи їй пісню про Дельгадіну, наймолодшу доньку короля, любові від якої домагався рідний батько. У міру того як я її витирав, вона являла мені свої спітнілі боки у такт мого співу: "Дельгадіно, Дельгадіно, ти мені за любку стань". То була безмежна насолода, бо вона знову пітніла з одного боку, щойно я витирав її з іншого — аби ця пісня не скінчалася ніколи. "Підведися Дельгадіно, шовкову спідницю вбери", — приспівував я їй на вухо. Урешті, коли слуги короля знайшли її на ліжку умерлою від спраги, здалось мені, що дівчина от-от пробудиться, зачувши ім'я. Значить, це була вона, Дельгадіна.

Я вернувся у ліжко в своїх підштаниках з вибитими поцілунками і вклався побіля неї. Спав я до п'ятої, заколисаний її тихим диханням. Не вмиваючись, квапливо убрався, і лиш тоді побачив на дзеркалі над рукомийником написану губною помадою фразу: "Тигр не їсть удалечині". Знаю, що минулої ночі її не було і зайти до кімнати ніхто не міг, отож я сприйняв її яко дарунок від чорта. У дверях мене приголомшив страхітливий удар грому, і кімната сповнилася пророчим запахом намоклої землі. Втекти неушкодженим я не встиг. Заки знайшов таксі, ушкварила сильна злива — із тих, які зазвичай спричиняють розрух у місті поміж травнем і жовтнем, бо вулиці розпеченого піску, що спускаються до річки, перетворюються тоді на річища для потоків, що несуть за собою все, що перестрівають на своєму шляху. Дощі отого

незвичайного вересня, після трьох місяців посухи, могли бути як рятівними, так і спустошливими.

Щойно відчинив я двері будинку, як мене спіткало фізичне відчуття того, що я не один. Устиг мигцем побачити кота, що скочив з канапи і шмигнув на балкон. В його мисці залишились недоїдки харчу, якого я йому не давав. Смородом застояної котячої сечі та ще теплих какульок було затруєне все. Я заходився його вивчати, як вивчав колись латину. В інструкції говорилося, що коти ховають свій послід, запорпуючи його в землю, і що в будинках без патіо, як оцей, робитимуть це у вазонах чи будь-якому іншому сховку. Тому доцільно вже з першого дня приготувати для них ящик з піском, аби скерувати їхню звичку, що я і зробив. Також мовилося, що перше, що вони роблять у новій домівці, це мітять свою територію, скрізь цюняючи, і це міг бути саме той випадок, але в інструкції не говорилося, як цьому зарадити. Я слідкував за його маневрами, щоб наламатись до його оригінальних звичок, але не знайшов ні його потаємних криївок, ні леговищ, ані причин мінливого настрою. Я хотів привчити його їсти у певні години, користуватись ящиком з піском на терасі, не вилазити до мене на ліжко, коли я сплю, не обнюхувати їжу на столі, але мені несила було пояснити йому, що це по праву його дім, а не щось на кшталт воєнного трофею. Тому я махнув на нього рукою.

Надвечір пережив я зливу з ураганними вітрами, які заледве не повалили дім. Мені боліла голова, палила гарячка, раз за разом я чхав, але був одержимий енергією та рішучістю, яких ніколи не відчував у жодному віці і з нікотрої причини. Я розставив по підлозі банячки, щоби збирати воду з проточин, і постеріг, що від минулої зими з'явилися ще декілька нових. Теча з найбільшої промивини почала затоплювати бібліотеку з правого боку. Я похопився рятувати грецьких і латинських авторів, що мешкали в тім керунку, але, забравши книжки, виявив струмінь, що бив фонтаном з пробоїни у вмурованій в стіну рурі. Наскільки зміг, заткнув її шматами, аби вигадати час для порятунку книжок. У парку все наростав хляскіт дощу і завивання вітру. Зненацька фантастична блискавка і одночасний з нею удар грому сповнили повітря

сильним запахом сірки, вітер розчахнув скляні балконні двері і шторм, зламавши защіпки, вдерся до хати. Утім, не минуло й десяти хвилин, як одним махом розпогодилося. Сліпуче сонце висушило захаращені нанесеним з моря сміттям вулиці, і знову стало спекотно.

Коли злива минулася, мене і далі не полишало відчуття, що в домі я не один. Пояснення для цього у мене лиш одне: як забуваються реальні події, так само інші, яких ніколи не було, можуть жити в спогадах, наче колись мали місце. Бо коли я вертався подумки до того надзвичайного трафунку з грозою, то бачив себе вдома не одного, а завжди в товаристві Дельгадіни. Уночі я відчув її так близько, що уловив шемріт її дихання в спальні, пульсування її ланіти у мене на подушці. Допервa так я зрозумів, як нам вдалося стільки зробити за такий короткий час. Я згадував, як стояв на підніжку в бібліотеці, а вона — пробуджена, в своїй суконочці у квіти — приймала від мене книжки і складала їх у безпечному місці. Бачив, як вона бігає туди-сюди по хаті, змагаючись із бурею, змокла на хлющ, по кісточки у воді. Пам'ятав, як наступного дня вона зготувала снідання, якого ніколи не було, і накрила на стіл, заки я витирав підлоги і наводив лад у кораблетрощі дому. Нігди не забув я її понурого погляду, коли ми снідали: "Чом ти спізнав мене такий старий?" Я відповів їй правду: "Літа людини — не ті, які вона має, а ті, які відчуває".

Відтак закарбувалась вона у мене в пам'яті настільки чітко, що я міг робити з нею все, що хотів. Змінював їй колір очей відповідно до свого душевного стану: при пробуджені мали вони барву води, коли сміялася — колір цукрового сиропу, ставали вогняними, коли я їй перечив. Убирав її для віку і становища, які пасували до змін мого настрою: закохана послушниця у двадцять років, салонна курва в сорок, цариця Вавилону в сімдесят, преподобниця у сто. Ми співали любовні дуети Пуччині, болеро Аґустіна Лари, танго Карлоса Ґарделя і ще раз довели, що ті, хто не співають, навіть не можуть уявити собі, яке це щастя — спів. Тепер я знаю, що то не була галюцинація, а ще одне диво першого в моєму житті кохання у дев'яносто років.

Коли дім було доведено до ладу, я подзвонив Розі Кабаркас. "Боженьку мій, — вигукнула вона, почувши мій голос, — я думала, ти втопився!" Не розуміла, як я знову міг провести ніч з дівчиною, не торкнувшись її. "Вона може тобі не подобатися, маєш на це повне право, але принаймні поводься як дорослий". Я поривався пояснити, але вона без переходу змінила тему: "У кожному разі, я нагледіла тобі іншу — трохи старшу, гарну і також незайману. Батько хоче обміняти її на будинок, але можна поторгуватись". У мене похололо серце. "Ще чого бракувало, — запротестував я, наляканий, — хочу ту саму і, як завжди, без усяких зривів, скандалів, поганих спогадів". Довге мовчання на лінії й нарешті покірливий голос, який промовив ніби сам до себе: "Ну що ж, либонь це те, що лікарі називають старечим слабоумством".

Вирядивсь я туди о десятій — з таксистом, який славився надзвичайною чеснотою не задавати запитань. Із собою я віз переносний вентилятор, картину Орландо Рівери, любого Фіґуріти, молоток і цвяшок, аби її повісити. Дорогою зробив зупинку, аби купити зубні щітки, пасту, туалетне мило, квіткову воду, локричні льодяники. Хотів також привезти гарну вазу і букет жовтих троянд, аби відвернути наслання паперових квітів, але усюди вже було зачинено, тож я мусив поцупити з чийогось саду галузку щойно розпуклих астромелій.

Відтак за порадою господині я під'їхав задньою вулицею, зі сторони акведуку, аби ніхто не бачив, як я заходжу через садову хвіртку. Шофер мене застеріг: "Завважте, мудрецю, у цьому домі вбивають". Я відказав: "Якщо через любов, то най буде". У патіо стояла темінь, але вікна світилися життям і шість кімнат звучали різноголосою музикою. Моя — найгучніше, і я вирізнив теплий голос Педро Варгаса, американського тенора, який співав болеро Міґеля Матамороса. Я відчув, що зараз умру. Задихаючись, штовхнув двері і побачив Дельгадіну на ліжку такою, як у моїх спогадах: оголена, вона мирно спала на тому боці, де серце.

Перед тим як лягти, я розклав туалетне причандалля, іржавий вентилятор замінив на новий і повісив картину там, де вона могла її бачити з ліжка. Ліг поруч і ретельно обдивився її з голови до п'ят. Це була

та сама дівчина, яка ходила по моєму домі: ті ж руки, що впізнавали мене в темряві на дотик, ті ж стопи для скрадливих кроків, які легко було сплутати з котячими, той самий запах поту, що й на моїх простирадлах, палець у наперстку. Неймовірно: коли я бачив і торкався її живої, з плоті і кості, вона здавалась мені менш реальною, ніж у моїх спогадах.

"На стіні навпроти висить картина, — мовив я їй. — Намалював її Фіґуріта, один чоловік, якого ми дуже любили, то був найкращий танцюрист борделів, який коли-небудь жив, і настільки добра душа, що було йому жаль навіть чорта. Він намалював її корабельним лаком на обгорілому полотні аероплана, який розбився в горах біля Санта-Марти, пензлями, які зробив сам із шерсті свого пса. Намальована жінка — викрадена ним з монастиря черниця, з якою він одружився. Я залишаю їх тут, аби це було перше, що ти побачиш, як прокинешся".

Вона й не ворухнулася, коли я вимкнув світло о першій перед світом, і її подих був таким слабким, що я помацав її пульс, аби відчути, що вона жива. Кров у її венах циркулювала із плинністю пісні, яка розходилась до найпотаємніших глибин її тіла й, очищена коханням, верталася до серця.

Перед тим як піти на світанні, я перемалював на папір лінії її руки і, щоби пізнати її душу, дав почитати їх Діві Саібн. Й почув таке: це людина, яка говорить лише те, що думає. Здібна до рукоділля. Має контакт з кимось, хто вже помер, і сподівається від нього помочі, хоча помиляється — допомога, якої вона шукає, у неї під рукою. У парі ні з ким не була, але помре старшою і одруженою. Зараз у неї є смаглявий чоловік, якому не судилося стати головним у її житті. Може мати восьмеро дітей, але зважиться лише на трьох. У тридцять п'ять років, якщо вчинить за наказом серця, а не розуму, розпоряджатиметься великими грішми, а у сорок дістане спадок. Багато подорожуватиме. Має двоїсте життя і двоїстий талан і може впливати на свою долю. Їй подобається усе пробувати — з цікавості, але вона розкаюватиметься, якщо не послухає свого серця.

Мордований коханням, направив я шкоду, заподіяну бурею, та заразом полатав іще багато чого, що віддавна чекало свого часу через відсутність грошей чи забарність. Реорганізував бібліотеку — в порядку, в якому читав книжки. Й нарешті, продав з аукціону піанолу, цю історичну реліквію з її сотнею валків із класикою, та купив програвач — уживаний, але кращий, ніж мій — з високоякісними динаміками, які побільшували обшир дому. Я був на межі розорення, але мав гарне відшкодування — диво бути живим у моєму віці.

Дім підводився з попелу, і я ширяв у коханні до Дельгадіни з наснагою й блаженством, яких ніколи не відав у своєму пройдешньому житті. Завдяки їй я вперше подивився в лице своєму справжньому єству, коли мені минало дев'яносто літ. І виявив, що моя одержимість тим, аби кожна річ була на своєму місці, кожна справа — у свій час, а кожне слово в своєму стилі, не є заслугою організованого розуму, а навпаки — цілою системою удавання, яку я придумав, аби приховати безладність моєї натури. Я відкрив, що дисциплінованість не є моєю чеснотою, а немовби реакцією на мою несумлінність; що видаюсь я щедрим, аби приховати свою скнарість, прикидаюся розсудливим, бо є нерозважним; що згідливим я є, аби не піддаватися тамованим спалахам гніву, і пунктуальним — аби ніхто не знав, як мало мені важить чужий час. Урешті, я виявив, що кохання — це не стан душі, а знак зодіаку.

Я став іншим. Спробував перечитати класиків, які спрямовували мене в юності, але не подужав. Поринув у романтичну белетристику, якої цурався, коли мати твердою рукою хотіла мені її нав'язати, і з неї урозумів, що непереможною силою, яка обертає світом, є не щасливе кохання, а його супротилежність. Коли мої музичні смаки зазнали кризи, я відчув себе відсталим і старим й розкрив своє серце для випадкових насолод.

Запитую себе, як міг я піддатись оцьому постійному запамороченню, яке я сам викликував і якого боявся? Я витав серед мандрівних хмар і розмовляв сам із собою перед дзеркалом, марно сподіваючися з'ясувати, хто я. І була ця маячня такою, що під час одного студентського виступу

зі жбурлянням каменів і пляшок я мусив з остатніх сил стримуватись, аби не стати попереду колони з плакатом, який би оглашав мою правду: "Я закоханий до нестями".

Заворожений щемливим спомином про сплячу Дельгадіну, без усякого злого умислу змінив я дух своїх недільних дописів. Про що б у них ішлось, я писав їх для неї, ними плакав й сміявся — для неї, і кожне моє слово сочилося життям. Замість того аби складати їх у формі узвичаєної хроніки, яку вони мали відвіку, я писав їх яко любовні листи, що їх усякий міг уважати за свої. Я подав у газеті думку, щоб текст не набирали на лінотипі, а публікували зі збереженням моєї флорентійської каліграфії. Головному редакторові, певна річ, це здалось іще одним нападом старечого марнославства, але генеральний директор переконав його фразою, яка досі гуляє редакцією: "Не обмиліться — тихі вар'яти випереджають майбуття".

Публіка відгукнулася негайно і захоплено — посипалися численні листи від закоханих читачів. Декотрі з них читали по радіо у випусках останніх новин, зроблені з них на мімеографі чи під копірку копії продавалися, немов контрабандні цигарки на перехрестях вулиці Сан Блас. Від самого початку було очевидним, що породжені вони моїм жаданням висловитись, але я взяв за звичку, пишучи, важити на них завше з погляду дев'яносторічного чоловіка, який не навчився мислити так, як належить старому. Інтелігентська спільнота, як звичайно, показала себе заляканою і роз'єднаною, навіть найменш сподівані графологи зчинили полеміку довкола сумбурного аналізу мого краснопису. Саме вони розділили настрої, підігріли дискусію й увели в моду ностальгію.

Наприкінці року я зговорився з Розою Кабаркас, що лишатиму в кімнаті електричний вентилятор, туалетні засоби і те, що приноситиму іще в майбутньому, аби зробити її придатною для життя. Приходив я о десятій, завжди з чимось новим для дівчини, або для втіхи нас обидвох, і кілька хвилин відводив на те, аби вийняти реквізит і обставити театр наших ночей. Перед тим як піти — ніколи не пізніше п'ятої — я знову

замикав усе на ключ. Покій зоставався тоді таким убогим, яким і був на початках, для сумних амурів випадкових клієнтів. Одного ранку я почув, що Маркос Перес — голос, який найбільше було чутно по радіо від світанку, — вирішив прочитати мій недільний допис у своїй щопонеділковій програмі. Коли мені вдалося погамувати обридження, я мовив, ошелешений: "Тепер ти знаєш, Дельгадіно, що слава — то дуже велика пані, яка не спить з одним, але коли ми прокидаємось, вона завжди зорить на нас супроти ліжка".

Котроїсь днини залишивсь я снідати із Розою Кабаркас, яка починала здаватись мені не такою ветхою попри сувору жалобу і чорний капор, який вже насувався їй на очі. Її сніданки мали славу розкішних і такий заряд перцю, що я аж плакав. При першому ковтку живого вогню я сказав їй, умитий сльозами: "Цієї ночі не треба буде повного місяця, аби мене пекло у дупі". "Не бідкайся, — відказала Роза, — якщо у ній пече, то це тому, що ти усе ще її маєш, дякувати Богу".

Вона здивувалась, коли я спімнув ім'я Дельгадіни. "Її звуть не так, — мовила, — її ім'я…" "Не кажи, — перебив я її, — для мене вона Дельгадіна". Вона стенула плечима: "Добре, врешті-решт вона твоя, але мені це нагадує назву сечогінного засобу". Я оповів їй про той напис із тигром, що його дівчина вивела на дзеркалі. "То не могла бути вона, — сказала Роза, — вона не вміє ні читати, ні писати". "Тоді хто?" Роза стенула плечима: "Можливо, це від когось, хто помер у тій кімнаті".

Я користався тими сніданками, аби відвести з Розою душу, і просив її про дрібні послуги для доброго самопочуття і гарного вигляду Дельгадіни. Вона робила їх для мене, не задумуючись, із пустотливістю школярки. "Чи не сміхи, — мовила вона котрогось з тих днів, — я чуюсь так, гейби ти просив у мене її руки". "А до речі, — сяйнула їй раптом думка, — чого ти на ній не оженишся?" Я скам'янів. "Серйозно, — не відступалась вона, — так тобі вийде дешевше. Урешті-решт проблемою в твоєму віці є годен чи не годен, але ти мені казав, що у тебе вона вирішена". Я перепинив її: "Секс — це розрада, яку має людина, коли не відає любові".

Вона розсміялася: "Ох, мій мудрецю, я завжди знала, що ти справжній чоловік, завжди ним був, і мене тішить, що ти далі ним є, в той час як твої вороги складають зброю. Недурно про тебе стільки говорять. Ти чув Маркоса Переса?" "Його чують усі на світі", — мовив я, щоби змінити тему. Але вона напосідала: "Професор Камачо-і-Кано в програмі "Потроху про все" учора також сказав, що світ уже не той, що був, бо залишилось небагато таких людей, як ти".

Наприкінці того тижня я виявив у Дельгадіни кашель та гарячку. Розбудив Розу Кабаркас, аби дала мені якогось домашнього ліку, і вона принесла до кімнати аптечку для першої допомоги. Два дні по тому Дельгадіна все ще була слабою і не могла вернутися до свого звиклого пришивання ґудзиків. Лікар прописав їй домашнє лікування проти звичайного грипу, який за тиждень мав минутися, але був стривожений загальним виснаженням її організму. Я перестав з нею бачитись, відчув, що мені її бракує, і скористався нагодою, аби в її відсутність опорядити кімнату.

Приніс іще малюнок пером Сесилії Поррас до збірки оповідань Альваро Сепеди "Усі ми вижидали". І шість томів "Жана-Крістофа" Ромена Роллана — аби забавляти свої нічниці. Отож коли Дельгадіна змогла вернутися в кімнату, та виявилась гідною бути осідком щастя: очищене пахучим інсектицидом повітря, рожевого кольору стіни, абажури на лампах, свіжі квіти у вазах, мої улюблені книжки, добрі картини моєї матері, розвішані в інший спосіб відповідно до нинішніх смаків. Я замінив старе радіо на короткохвильовий приймач, який тримав настроєним на програму класичної музики, аби Дельгадіна привчалася спати під квартети Моцарта, але якоїсь ночі він виявився налаштованим на радіостанцію, яка передавала модні болеро. То був, без сумніву, її смак, і я безболісно прийняв його, бо також плекав їх у своєму серці в мої найкращі дні. Наступного дня, перед тим як піти додому, я вивів на дзеркалі губною помадою: "Дівчинко моя, ми одинокі в світі".

На той час у мене з'явилось дивне відчуття, що вона передчасно стає дорослою. Я поділився ним із Розою Кабаркас, та їй це здалося

природним. "П'ятого грудня їй виповнюється п'ятнадцять, — сказала. — Вона — типовий Стрілець". Мене стривожило, що дівчина є реальною настільки, щоб набувати віку. "Що я міг би їй подарувати?" "Велосипед, — відказала Роза Кабаркас. — Їй двічі на день доводиться переїжджати всеньке місто, щоби дістатися на роботу". Вона показала мені у закамарку велосипед, на якому та їздила, і він направду видався мені порохном, не гідним жінки, яку так люблять. Утім, він мене зворушив — як матеріальний доказ того, що Дельгадіна існує в реальному житті.

Коли я пішов купувати для неї найліпшого велосипеда, то не зміг втриматися від спокуси випробувати його і зробив кілька кругів по пандусу в крамниці. Продавцю, який поцікавився моїм віком, я відповів, кокетуючи старістю: "Мені пішов дев'яносто перший рік". І почув від нього саме те, що й хотів: "Вам даси на двадцять менше". Я сам не розумів, як мені вдалося зберегти той шкільний навик, мене переповнювала промениста радість. І я заспівав. Спершу тихенько, собі під ніс, а потім на повний голос з апломбом великого Карузо — поміж розцяцькованих рундуків і божевільної метушні ринку. Люди, дивлячись на мене, сміялися, щось гукали, намовляли взяти участь в турне довкола Колумбії в інвалідному візку. Я, не уриваючи пісні, вітав їх помахом руки щасливого мореплавця. Того тижня на вшанування грудня я написав іще один сміливий допис: "Як насолоджуватися їздою на велосипеді у дев'яносто років".

У ніч уродин заспівав я Дельгадіні усю пісню і обцілував її скрізь, доки мені не перехопило подих: кожну кісточку хребта — від шиї аж до змарнілих сідничок, підбіччя з родимкою, де билося її невтомне серце. У міру того як я її цілував, тіло її пашіло усе дужче і видавало простацьке пахілля. Вона відповіла мені свіжим трепетом кожного цаля своєї шкіри, у кожному знайшов я інший жар, власний смак, нове зітхання, і вся вона озвалась зсередини переливчастим акордом, і її пиптики розцвіли неторкані. Я починав впадати в сон перед світанням, коли зачув немовби гомін юрби в морі і паніку дерев, які пройняли мене до самого серця. Отож я пішов до ванної кімнати і вивів на дзеркалі: "Дельгадіно мого життя, повіяли різдвяні бризи".

Одним з найщасливіших моїх спогадів є згадка про сум'яття, яке охопило мене оттакого ж ранку при виході зі школи. "Що зі мною?" "Ох, дитино, — озвалась здивовано вчителька, — хіба не бачиш, що то бризи?". Вісімдесят літ по тому я знову пережив його, коли прокинувся у ліжку Дельгадіни; це був такий самий грудень, що пунктуально повертався зі своїми прозорими небесами, піщаними бурями, вуличними крутнями, які зривали дахи з хатів і задирали спіднички школяркам. Місто в той час набувало фантастичного резонансу. Ночами лемент ринку можна було почути навіть у найвищих кварталах, наче він долинав із-за рогу. Відтак не було дивиною, що грудневі шквали дозволяли нам знаходити розкиданих по найвіддаленіших борделях друзів за їхніми голосами.

Утім, разом із бризами надійшла мені погана вістка про те, що Дельгадіна не зможе провести Різдво зі мною, а лише із своєю родиною. Коли я щось і проклинаю в цьому світі, то це обов'язкові свята, коли люди плачуть від радості, із феєрверками, дурнуватими колядками, гірляндами з кольорового паперу, які не мають нічого спільного із немовлям, яке народилося дві з половиною тисячі літ тому в убогій стайні. Проте із настанням ночі я не зміг побороти ностальгію і пішов до кімнати без Дельгадіни. Спав я міцно і прокинувся побіля плюшевого ведмежатка, яке стояло на двох лапах, наче білий ведмідь, і мало при собі картку: "Для бридкого татка". Роза Кабаркас вже казала мені, що Дельгадіна вчиться читати по тих сентенціях, які я пишу на дзеркалі, і її почерк видався мені прегарним. Але та ж Роза розчарувала мене звісткою, що ведмежатко — то її дарунок, через те у новорічну ніч я залишився вдома, о восьмій вклався до свого ліжка і заснув солодким сном. Я був щасливий, бо коли пробило північ, серед несамовитого калатання дзвонів, фабричних та пожежних сирен, корабельних гудків кораблів, рушничних салютів та вибухів петард я почув, як Дельгадіна зайшла навшпиньках, лягла обіч мене і поцілувала. Той поцілунок був настільки справжнім, що лишив мені на губах запах локриці.

На початку нового року почали ми роззнайомлюватися, начебто живемо разом й обуджені зі сну, я ж бо підшукав обережний тон голосу, який вона чула, не прокидаючись, і відповідала мені природною мовою свого тіла. Про її душевний стан можна було судити з того, як вона спить. Попервах була виснажена й дика, та помалу її єство сповнювалося спокоєм, від чого її обличчя гарнішало, а сон ставав солодшим. Я оповідав їй своє життя, читав на вухо чернетки моїх недільних дописів, в яких присутня була вона, хоча й не названа, і тільки вона.

Якось тоді ж я залишив їй на подушці смарагдові кульчики, що належали колись моїй матері. Вона убралася в них на наступне побачення, але вони їй не личили. Потому я приніс іще одні, які більше підходили до кольору її шкіри. І пояснив їй: "Тамті, що я приніс спочатку, не пасують ні до твоєї постави, ані до зачіски. В оцих тобі буде ліпше". Наступні два побачення вона не почепила жодних, але на третє убралася в ті, які я їй порадив. Так я почав розуміти, що вона не скоряється моїм наказам, проте дожидає нагоди зробити мені приємність. У ті дні я відчув себе настільки призвичаєним до такого домашнього трибу життя, що більше не лягав до ліжка нагий, а приніс дві піжами з китайського шовку, які перестав уживати через те, що не мав для кого скидати їх із себе.

Я узявся читати їй "Маленького принца" Сент-Екзюпері, французького письменника, яким увесь світ захоплюється більше, аніж самі французи. Він був перший, хто розважав її, не будячи, — настільки, що мені довелось приходити два дні поспіль, аби дочитати їй його до кінця. Далі пішли "Казки" Шарля Перро, "Священна історія", "Тисяча й одна ніч" у стилізованому варіанті для дітей, і через відмінності між ними я зрозумів, що її сон має різні ступені глибини залежно від її зацікавлення читаним. Коли я відчував, що він сягнув дна, то вимикав світло і спав, обійнявши її, до третіх півнів.

Я почувався настільки щасливим, що цілував її в повіки, вельми ніжно, і однієї ночі наче світло блиснуло в небі: вона вперше всміхнулась. Потім без будь-якої причини перекинулась на інший бік, повернувшись до мене спиною, і проказала невдоволено: "Це Ізабель довела до сліз равликів". У

захваті від ілюзії діалогу я спитав їй у тон: "А чиї вони були?" Вона не відповіла. Її голос мав плебейську познаку, немовби належав не їй, а комусь сторонньому всередині неї. Усяка тінь сумніву щезла тоді з моєї душі: я волів її сплячу.

Єдиною моєю проблемою був кіт. Він нічого не їв, усього цурався, два дні просидів у своєму куті, не підводячи голови, і накинувся на мене з пазурями, мов поранений звір, коли я схотів посадити його у плетений кошик, аби Даміана віднесла його до ветеринара. Їй насилу вдалося його приборкати і запхати в мішок, де він несамовито борсався. За якийсь час вона подзвонила мені з розплідника і сказала, що іншої ради, аніж умертвити кота, немає і потрібне моє розпорядження. "Чому?" "Бо він уже дуже старий", — мовила Даміана. Я розлючено подумав, що мене також можуть засмажити живцем у печі для котів. Відчував себе беззахисним між двох вогнів: полюбити кота я не зумів, але й звеліти, аби його вбили лишень через те, що він старий, мені не ставало духу. Де про це говорилося в інструкції?

Цей інцидент настільки потряс мене, що я написав для неділі допис під запозиченим у Неруди заголовком "Чи є кіт крихітним салонним тигром?" Ця замітка поклала початок новій кампанії, яка знову розділила читачів, — на прихильників та противників котів. Через п'ять днів переважила теза, що умертвіння кота може бути дозволене з міркувань санітарії, але не тому, що він старий.

Після материної смерти страх, що хтось мене торкнеться, поки я спатиму, рішав мене сну. Однієї ночі я почув небіжчицю, але її голос повернув мені спокій: "Figlio mio poveretto"[15]. Я знову спізнав таке якось удосвіта в кімнаті Дельгадіни і радісно зірвався, бо подумав, що вона мене торкнулась. Але ні, то була Роза Кабаркас. "Вберися і ходи зі мною, — мовила вона з темряви, — у мене серйозна проблема".

Так воно й було, навіть серйозніша, ніж я міг помислити. Одного з солідних клієнтів закладу закололи кинджалом у першій кімнаті павільйону. Вбивця втік. Величезний труп, голий, але узутий в черевики,

лежав блідий, як варена курка, на просякнутій кров'ю постелі. Я відразу його упізнав: то був Х.М.Б., поважний банкір, відомий своєю імпозантністю, привабністю та елегантністю, а понад усе — своїм незаплямованим родинним вогнищем. На шиї в нього були два фіолетові синці у формі губ, а в череві вирва, яка не переставала кривавити. Він був ще теплий. Більше, ніж рани, мене вразило те, що він мав презерватив і, схоже, не ужитий на змиршавілім від смерті пенісі.

Роза Кабаркас не знала, з ким він приходив, бо в нього також був привілей заходити через хвіртку в саду. Не виключалася підозра, що парувався він з якимсь чоловіком. Єдине, що господиня хотіла від мене, аби я допоміг їй одягнути труп. При тім була настільки безпечна, що мене розтривожила думка, чи не є смерть для неї чимось буденним. "Нема нічого важчого, аніж удягати мертвяка", — проказав я. "Я наробилась цього удосталь, — озвалась вона. — Це легко, коли мені його хтось тримає". Я зауважив: "Ти уявляєш собі, хто прийме на віру поштриканий ножем труп в неушкодженому костюмі англійського джентльмена?"

Я тремтів за Дельгадіну. "Найкраще буде, коли її виведеш ти", — сказала мені Роза Кабаркас. "Спочатку мертвяк", — мовив я, ковтаючи холодну слину. Вона це помітила і не змогла приховати зневаги. "Ти весь дрижиш!" "За неї, — відказав я, хоча була то правда лиш наполовину. — Попередь її, нехай іде геть, поки ще ніхто не прийшов". "Гаразд, — мовила вона, — хоча тобі як журналістові нічого не буде". "Тобі також, — сказав я не без жовчі. — Ти єдиний ліберал, що урядує в нашій управі".

Місто, яке було предметом заздрощів за його мирну натуру і природжену безпечність, щороку переживало, коли відбувалося скандальне і жаске вбивство. Оте забиття не було таким. Офіційне повідомлення — під витіюватими заголовками і скупе в деталях — вістило, що на молодого банкіра з незрозумілих мотивів напали на прадомарському шосе і завдали йому смертельних ножових поранень. Ворогів у нього не було. Урядовий бюлетень як на ймовірних убивць указував на біженців із внутрішніх районів країни, які спричинили хвилю

кримінальної злочинності, не властивої духу місцевої громади. У перші години було затримано понад п'ятдесят осіб.

Зворохоблений, звернувсь я до редактора кримінальної хроніки, типового репортера двадцятих років із зеленим целулоїдним дашком над очима і нарукавниках, який хизувався тим, що випереджав події. Однак йому були відомі лише незв'язані уривки злочину, і я доповнив їх, скільки дозволяла мені розсудливість. Отак у чотири руки написали ми на п'яти чвертках паперу повідомлення на вісім колонок для першої шпальти, приписавши його відвічному привиду цілком достовірних джерел. Але Проява дев'ятої години, себто цензор, твердою рукою накинув офіційну версію, що то був напад розбійників із битого шляху. Із чистим сумлінням супив я досадливо брови під час цього найцинічнішого і найвелелюднішого похорону століття.

Того ж вечора, вернувшись додому, подзвонив я до Рози Кабаркас, аби з'ясувати, що сталося з Дельгадіною, але її телефон чотири дні не відповідав. На п'ятий, зціпивши зуби, я подався до її дому. Двері були опечатані, але не поліцією, а санітарною службою. Ніхто з сусідів нічого не повідав. Не маючи від Дельгадіни ні слуху, ні вістки, я вдарився, висолопивши язика, в запеклий й подекуди безглуздий пошук. Цілими днями споглядав за молодими велосипедистками із лавок у курному парку, де дітваки, бавлячись, залазили на облуплений пам'ятник Сімонові Болівару. Вони проносились мимо, тиснучи на педалі, немов олениці — вродливі, досяжні, готові бути зловлені у грі в піжмурки. Утративши всяку надію, я прихистивсь у марноті мелодії болеро. Неначе пив затруєне зілля: у кожному слові була вона. Для писання я завше потребував тиші, бо мій розум більше зважав на музику, аніж на письмо. На цей раз було навпаки: я міг писати лише в затінку болеро. Мелодія заполонила усе моє буття. Дописи, які я написав у ті два тижні, були закодованими взірцями любовних листів. Головний редактор, роздратований лавиною відповідей, попросив мене приглушити любов, поки ми міркували, як розрадити стількох закоханих читачів.

Сум'яття зруйнувало строгий розпорядок моїх днів. Прокидавсь я о п'ятій, але лишався в сутемряві кімнати, уявляючи собі, як Дельгадіна в її ірреальному житті будить своїх братів-сестер, збирає їх до школи, дає їм сніданок, якщо він є, та їде на велосипеді через ціле місто відбувати своє покарання із пришивання ґудзиків. Я зачудовано питав себе: "Про що думає жінка, пришиваючи ґудзики? Чи думала вона про мене? Чи розшукувала Розу Кабаркас, аби стрітися зі мною?" Майже тиждень не скидав я із себе робу механіка ні вдень, ні вночі, не мився, не голився, не чистив зуби, тому що кохання занадто пізно навчило мене, що людина чепуриться, вбирається і парфумиться для когось, а я ніколи не мав для кого. Даміана подумала, що я занедужав, коли уздріла мене нагого в гамаку о десятій ранку. Я побачив її затуманеними від жаги очима і запросив повалятися разом голяка. Вона зневажливо мовила:

— Чи ви вже подумали, що робитимете, коли я згоджусь?

Отак я довідавсь, наскільки мене розбестило страждання. Я не впізнавав самого себе в моїх юнацьких муках. Більше не виходив з дому, аби не відлучатись від телефону. Писав, не відключаючи його, і при першому ж дзеленьканні хапав слухавку, гадаючи, що то може бути Роза Кабаркас. Раз у раз кидав те, що робив, аби подзвонити їй, і так цілими днями, доки не зрозумів, що то є бездушний апарат.

Повернувшись одного дощового пообіддя додому, я побачив на кам'яних сходах ґанку скрученого калачиком кота. Він був брудний, змордований і до жалю покірний. З інструкції я зрозумів, що він хворий, і став виконувати її приписи, аби його відживити. Зненацька, коли я подрімував під час сієсти, мене розбуркала думка, що кіт може привести мене туди, де живе Дельгадіна. Я відніс його у господарській сумці до крамниці Рози Кабаркас, яка й далі стояла опечатана і без ознак життя, але він з таким завзяттям вовтузився в сумці, що зумів вислизнути, перестрибнув загорожу саду і згубився між дерев. Я постукав у браму, і вояцький голос, не відчиняючи, гаркнув: "Стій, хто іде?" "Мирний чоловік, — відказав я загонисто. — Мені потрібна господиня". "Нема тут

господині", — сказав голос. "Принаймні відчиніть мені, аби я міг забрати кота". "Нема тут кота". Я запитав: "А ви хто?"

— Ніхто, — відрубав голос.

Я завжди вважав, що вислів "конати з любові" є нічим більшим як поетичною вільністю. Того вечора, знову повернувшися додому без неї і без кота, я допевнився, що не лише можна конати, а що я сам, старий і самотній, конаю з любові. Проте я осягнув також, що й протилежна істина є дійсною: насолоду від моїх душевних мук я не проміняв би ні на що у світі. Я витратив п'ятнадцять років, намагаючись перекласти "Пісні" Леопарді[16], і тільки у той вечір зрозумів їх до кінця: "О, горе мені! Якщо це любов, яка ж то пекельная мука".

Мій прихід в редакцію у робі та неголеним збудив певні сумніви щодо мого психічного стану. Реконструйована будівля — з індивідуальними скляними кабінками та зенітним освітленням — нагадувала пологовий будинок. Неприродна тиха й затишна атмосфера налаштовувала розмовляти пошепки і ходити навшпиньки. У вестибюлі, подібно до покійних віце-королів, висіли олійні портрети трьох довічних директорів та світлини уславлених гостей. У велетенській головній залі домінувало гігантське фото сьогочасної редакції, зняте у день мого дев'яностоліття. Я не зміг втриматися, щоб мислено не порівняти його з іншим, на якому мені було тридцять років, і ще раз із жахом упевнився, що на фотографіях я постарів дужче та гірше, ніж у дійсності. Секретарка, яка поцілувала мене в день мого народження, спитала, чи я не занедужав. Я з радістю сказав їй правду, аби вона їй не повірила: "Так, занедужав на любов". "Шкода, що не до мене", — мовила вона. Я відповів їй компліментом: "Не будьте такі певні".

Редактор кримінальної хроніки вибіг зі своєї кабінки, горлаючи, що в міській анатомічці лежать трупи двох дівчат, особи яких не встановлено. Я перелякано спитав: "Якого віку?" "Молоді, — відповів він. — Це можуть бути біженки із внутрішніх районів країни, переслідувані аж сюди каламутниками режиму". Я з полегкістю зітхнув. "Лихо безмовно

розповзається, неначе крапля крові", — мовив. Редактор кримінальної хроніки вже здалеку гукнув:

— Не крові, маестро, а лайна.

Щось гірше лучилося мені кілька днів по тому, коли якась прудка дівчина з таким же кошиком, як той, в якому я приніс кота, пробігла, наче мороз по шкірі, перед книгарнею "Мундо". Я кинувся слідом, проштовхуючись крізь юрбу у гаморі полудня. Напрочуд вродлива, сягнистим кроком вона легко прокладала собі дорогу в людському тлумі, аж я заледве її настиг. Урешті обігнав і глянув їй у лице. Вона відтрутила мене рукою, не спиняючись і навіть не вибачившись. Не була тією, що я думав, але її погорда вразила мене так, наче була вона нею. Стало мені тоді ясно, що ані я не здатен упізнати Дельгадіну пробуджену та вбрану, ані вона не може знати, хто я, бо ж ніколи мене не бачила. У приступі шаленства впродовж трьох днів я виплів дванадцять пар голубих і рожевих черевичків для новонароджених, намагаючися витримати характер — не слухати, не співати і не згадувати пісень, які нагадували мені про неї.

Правду мовити, я не міг укоськати свою душу, і через оте моє безсилля перед коханням зачало приходити до мене усвідомлення старості. Ще драматичніший доказ цього дістав я тоді, коли рейсовий автобус в самісінькому центрі міста збив велосипедистку. Її щойно забрала швидка, і величина трагедії сприймалася через потрощений ущент велосипед у калюжі свіжої крові. Але потрясли мене не так обламки велосипеда, скільки його марка, модель і колір. Це не міг бути інший, ніж той, що його я сам подарував Дельгадіні.

Очевидці сходилися в тому, що збита велосипедистка була дуже молода, висока й худа і мала коротке кучеряве волосся. Ошелешений, я схопив перше, яке проїздило мимо, таксі і наказав відвезти мене до благодійного шпиталю — старезного будинку з вохристими стінами, що скидався на угрузлу в пісок в'язницю. Мені знадобилося півгодини на те, щоб переступити його поріг, а потім ще півгодини, аби залишити патіо,

залите пахощами фруктових дерев, де якась скорботна жінка переступила мені дорогу, глянула у вічі й крикнула:

— Я та, яку ти не шукаєш.

Лишень тоді я згадав, що саме тут живуть на волі тихі пацієнти з міської божевільні. Мені довелося пред'явити дирекції посвідчення журналіста, аби санітар відпровадив мене у відділення невідкладної допомоги. В медичній картці я прочитав наступне: Росальба Ріос, шістнадцять років, без визначених занять; діагноз: струс мозку; прогноз на одужання: стриманий. Я запитав у завідувача відділення, чи можу я її побачити, сподіваючись в душі, що мені відмовлять, але мене з радістю провели в палату — може, я захочу написати про занедбаний стан лікарні.

Ми пройшли через залу, пересичену різким запахом карболки і переповнену хворими на ліжках. В її глибині, відгороджена від усіх, на металевих ношах лежала та, котру ми шукали. Голова її була замотана бинтами, обличчя опухле й синє — нічого не розбереш, але мені вистачило тільки побачити її стопи, аби зрозуміти, що то не вона. Допервa тоді зринуло в моїй голові запитання: "А що б я робив, якби то була вона?"

Усе ще оплутаний павутиною ночі, відважився я піти наступного дня на фабрику, де (як сказала одного разу Роза Кабаракас) працювала дівчина, і попросити її власника показати нам устаткування — буцім зразок для континентального проекту Об'єднаних Націй. Товстошкірий неговіркий ліванець одчинив нам двері свого королівства, засліплений можливістю стати прикладом для всього світу.

Триста дівчат у білих блузках і з пісним виразом на лицях пришивали ґудзики в просторому ілюмінованому судні. Коли ми зайшли, вони підвелися, мов школярки, і позирали на нас краєм ока, поки керуючий оповідав про їхній внесок у старовинне мистецтво пришивання ґудзиків.

Я вдивлявся в обличчя кожної, мертвіючи зі страху, що розпізнаю пробуджену і вбрану Дельгадіну. Однак упізнала мене одна з них із лячним поглядом нещадного захоплення:

— Скажіть, пане, ви не той, хто пише до газети любовні листи?

Ніколи не міг я помислити, що спляча дівчина може так зранити чоловіка. Я утік з фабрики не прощаючись, навіть не подумавши, що одна з отих цнотливиць із чистилища була врешті тією, яку я шукав. Коли я відтіля вибрався, єдиним почуттям, яке лишилося мені в житті, було бажання плакати.

Роза Кабаркас подзвонила, коли минув місяць, із неймовірним виправданням: мовляв, після убивства банкіра вона поїхала на заслужену відпустку до Картахени де Індіас. Я не повірив їй, певна річ, але поздоровив з такою удачею і дозволив їй виповісти свої небилиці до кінця, перед тим як поставити запитання, що клекотало у мене в серці:

— А вона?

Залягла довга мовчанка. "Вона тут, — мовила нарешті Роза Кабаркас, але голос її зробився ухильний. — Мусиш трохи зачекати". "Скільки?" "Не маю уявлення, я дам тобі знати". Відчуваючи, що вона вислизає, я сухо її урвав: "Зачекай, поясни мені хоч щось". "Нема що пояснювати", — відказала вона. І додала: "Будь обережний, бо не оберешся клопоту, але в першу чергу стягнеш клопіт на її голову". Я не мав настрою маніжитись. Просив дати мені хоча б шанс наблизитися до правди. "Урешті-решт ми — співумисники", — мовив я. Вона не поступилася. "Заспокойся, — сказала, — з дівчиною все гаразд, вона жде мого дзвінка, але зараз треба перечекати, і більше я тобі нічого не скажу. Бувай".

Я лишився зі слухавкою в руці, не відаючи, що мені чинити далі, бо знав її достатньо, аби розуміти, що домогтися від неї чогось можна лиш по-доброму. Після полудня я нишком прогулявся біля її дому й побачив,

що він усе ще стоїть зачинений і з печатками санітарної служби. Я зрозумів, що Роза Кабаркас телефонувала не відціля, може, навіть з іншого міста, і одна лиш ця думка сповнила мене лихими передчуваннями. Проте о шостій вечора, коли я найменше цього сподівався, вона випалила по телефону мій власний пароль і відзив:

— Гаразд, сьогодні — так.

О десятій вечора, трепечучи і закусивши губи, щоб не плакати, прийшов я туди, навантажений бонбоньєрками зі швейцарським шоколадом, халвою і карамельками та кошиком пломенистих троянд, щоб осипати ними ложе. Двері були ледь прочинені, лампи засвічені, а з радіо упівголоса лилася соната Брамса для скрипки й фортепіано № 1. Дельгадіна в ліжку була настільки осяйною та іншою, що я насилу її впізнав.

Вона виросла, але проявлялося це не у зрості, а в розбуялій дозрілості, через яку вона виглядала на два-три роки старшою й оголенішою, ніж будь-коли. Високі вилиці, опалена вітрами розбурханого моря шкіра, тонкі вуста й коротке закучерявлене волосся накладали на її лице печать двостатевості Аполлона, яким його вирізьбив Пракситель[17]. Але будь-які сумніви були безпідставні — її перса розквітли так, що вже не вміщалися у мене в долонях, стегна цілком сформувалися, а кістки зробилися міцнішими та зграбнішими. Я був зачарований майстерністю природи, але приголомшила мене сухозлотиця: накладні вії, вкриті перламутровим лаком нігті на руках і ногах та пахілля за два шеляги, яке не мало нічого спільного з любов'ю. Однак до живих печінок дійняли мене коштовності, які вона мала на собі: золоті кульчики зі смарагдовими камінцями, намисто з натуральних перлів, золота бранзолетка, що виблискувала діамантами, й персні з самоцвітами на кожнім пальці. На кріслі лежала її вечірня сукня з блискітками й гаптуванням та атласні черевички. Якийсь дивний чад піднявся з дна моєї душі.

— Курва! — крикнув я.

Бо лукавий прошепотів мені на вухо лиху гадку. І ось яку: в ніч злочину Розі Кабаркас, напевно, забракло й часу, і самовладання, аби попередити дівчину, і поліція знайшла її в кімнаті — саму, неповнолітню і без алібі. В таких-от ситуаціях Розі Кабаркас немає рівних: вона продала цноту дівчини котромусь із великих цабе в обмін на те, аби її відмазали від вбивства. Першим ділом, ясна річ, потрібно було зникнути, доки уляжеться скандал. Як чудесно! Медовий місяць на трьох: ті двоє в ліжку, а Роза Кабаркас на розкішній терасі — насолоджується своєю безкарністю. Сліпий від безрозсудного шаленства, я став трощити об стіну все, що було в кімнаті, — лампи, радіо, вентилятор, дзеркала, карафки, склянки. Робив це без поспіху, але й без пауз, із сильним гуркотом і методичним самозабуттям, яке й порятувало мені життя. При першому ж вибуху дівчина обернулася, але очей не розплющила, лишень скрутилась калачиком спиною до мене й так лежала, судомно здригаючись, доки буча стихла. Кури в патіо та опівнічні пси підсилили той рейвах. Не тямлячись від гніву, намірявсь я вкінці підпалити цей дім, аж тут з'явилася в дверях незворушна фігура Рози Кабаркас в нічній кошулі. Вона не вимовила й слова. Оцінила поглядом величину катастрофи, пересвідчилася, що дівчина лежить, скрутившись, наче равлик в мушлі, й прикривши голову руками, — нажахана, але неушкоджена.

— Святий Боже! — вигукнула Роза. — Та за таку любов я віддала би все на світі!

Зміряла мене з ніг до голови співчутливим поглядом і звеліла: "Ходімо". Я послідував за нею до її будинку, де вона налила мені склянку води, зробила знак сісти перед нею і викликала мене на сповідь. "Гаразд, — мовила, — а тепер поводь себе як дорослий і розкажи мені — що з тобою діється?"

Я оповів — спираючись на те, що вважав викритою правдою. Роза Кабаркас мовчки й без здивування вислухала мене, і вкінці лице її розпогодилось. "Як дивно, — мовила, — я завше говорила, що ревнощі знають щось більше, ніж правду". Й відтак повідала мені, нічого не

ховаючи, що було насправді. Дійсно, сказала Роза, через замішання в ніч убивства вона забула про дівчину, яка спала в кімнаті. Разом з тим один з її клієнтів, адвокат убитого, підмастив усіх, кого міг, і забезпечив Розі Кабаркас відпочинок в Картахені де Індіас на час, поки вщухне скандал. "Повір, — сказала Роза, — що увесь цей час я ні на мить не випускала з мислі ні тебе, ні дівчину. Повернувшися позавчора, я першим ділом подзвонила тобі, але мені ніхто не відповів. Натомість дівчина прийшла відразу ж, але була в такому поганому стані, що я її скупала, вбрала і відправила в салон краси, аби її опорядили для тебе як королеву. Ти вже бачив, вона — сама довершеність". "Розкішне вбрання? Це сукні, які я випозичаю своїм найубогішим вихованкам, коли їм належить іти танцювати з клієнтами. Коштовності? Вони мої, — мовила Роза. — Досить лише торкнутися їх, аби зрозуміти, що діаманти скляні, а срібло-злото бляшане. Отож нема чого ґзитися. Краще йди розбуди її, перепросися і відразу ж займися нею. Ніхто так не заслуговує бути щасливими, як ви".

Я зробив нелюдське зусилля, аби повірити їй, але почування виявилось сильнішим, аніж розум. "Курви! — крикнув я, мордований сильним вогнем, що палив мене зсередини. — От хто ви є! Гівняні курви! Не хочу більше нічого знати ні про тебе, ні про жодну іншу шльондру, і найменше про неї". Від дверей я зробив їй знак, що прощаюсь назавжди. Роза Кабаркас не отягалась.

— Йди собі з Богом, — мовила з квасною міною і повернулася до свого реального життя. — Я в будь-якім разі пришлю тобі рахунок за погром, який ти учинив мені в кімнаті.

5

Читаючи "Березневі іди"[18], натрапив я на роковану фразу, яку автор приписує Юлієві Цезарю: "Неможливо зрештою не стати тим, за кого мають тебе інші". Я не зумів вивірити її справжнє походження ані в творах самого Юлія Цезаря, ані в працях його біографів — від Светонія й до Каркопіно[19], але ознайомитися з нею було варто. Саме її фаталізм, накладений на плин мого життя в подальші місяці, додав тієї рішучості,

якої мені бракувало, не тільки для того, аби написати ці спогади, але й для того, щоб не соромлячись розпочати їх з любові до Дельгадіни.

Я не відав ні хвильки спокою, шматок не ліз мені в горло і я так схуд, що штани на мені вже не тримались. У мене постійно ломило кості, безпричинно змінювався настрій, усі ночі я проводив у стані якогось запаморочення, через яке не міг ні читати, ні слухати музику, натомість удень клював носом у млявій дрімоті, яку назвати сном було годі.

Полегкість впала мені просто з неба. У битком набитому автобусі моя сусідка по сидінню (я й не помітив, коли вона з'явилась) прошепотіла мені на вухо: "Ти ще перчиш?" Це була Касільда Армента, моя давня любов за п'ятак, яка терпіла мене в якості постійного клієнта ще відтоді, як була гонористим дівчиськом. Відставлена від ремесла, напівхвора і без гроша за душею, вона вийшла заміж за городника китайця, який дав їй своє ім'я, підтримку й, мабуть, дрібку любові. У сімдесят три роки вона важила стільки ж, як завше, усе ще була гарна та крута на вдачу і зберегла неторканою професійну невимушеність.

Касільда відвела мене до себе, в китайську господу на узгір'ї обіч дороги, яка веде до моря. Ми посідали у шезлонги на тінистій терасі — помежи папороті й зелення астромелій і звисаючих з піддашшя кліток з птахами. Біля підніжжя пагорбу виднілися китайці в конічних капелюхах, які садили овочі під палючим сонцем, і простягалася сіра широчінь Попелястого гирла з двома камінними водорізами, які спрямовують течію річки у море на кілька ліг. Розмовляючи, ми побачили, як в устя увійшов білий океанський лайнер, і стежили за ним примовклі, доки почули його тужливе ревіння бугая в річковому порту. Касільда зітхнула: "Ти постеріг? Це вперше за більш ніж півстоліття я приймаю тебе не в ліжку". "Ми вже інші", — відказав я. Вона, не слухаючи мене, повела далі: "Кожного разу, коли про тебе говорять по радіо, коли вихваляють за любов, якої ти сподобився від людей, і називають тебе маестро кохання, я думаю про те, що ніхто не пізнав твоїх достоїнств і дивацтв краще, ніж я. Серйозно, хто б іще зміг тебе витримати?"

Я більше не стримувався. Вона це відчула, побачила мої очі, зволожені слізьми, й, мабуть, тільки тоді відкрила для себе, що я вже не той, що був. Її погляд я витримав з мужністю, на яку ніколи не відчував себе здатним: "Річ у тім, що я роблюся старий". "Ми вже старі, — зітхнула вона. — Просто людина не відчуває цього зсередини, але іззовні це бачать усі".

Неможливо було не розкрити перед нею душу, отож я виповів їй усю історію, яка пекла мене зсередини — від першого дзвінка до Рози Кабаркас у переддень моїх дев'яностих уродин аж до тієї трагічної ночі, коли я учинив у кімнаті розгром і більше не вернувся. Вона вислухала мій крик душі, неквапно його обміркувала і врешті усміхнулася.

— Роби що хочеш, але ту крихітку не втрачай. Нема нічого гіршого, аніж умирати самотою.

В мініатюрному поїзді, що тягся поволеньки, наче коник, ми поїхали в порт Колумбія. Обідали навпроти потлілої дерев'яної пристані, через яку до країни колись заходив увесь світ, поки не розчистили дно Попелястого гирла. Ми сіли під пальмовим накриттям, де величні чорні матрони подавали смаженого морського ляща, рис з кокосом і скибки зелених бананів. Опісля подрімали в густому напівсні, а далі знову балакали, доки величезне розжарене сонце не втопилося в морі. Дійсність видавалась мені фантастичною. "Дивися, куди нас заніс наш медовий місяць", — пожартувала Касільда. Але далі перейшла на серйозний тон: "Нині дивлюся назад, бачу валку з тисяч чоловіків, які перейшли через мою постіль, і віддала би душу, аби лишитися бодай з найгіршим з них. Дякувати Богу, я вчасно зустріла свого китайця. Це однаково, що бути одруженою з хлопчиком-мізинчиком, зате він тільки мій".

Глянула мені у вічі, зважила мою реакцію на щойно нею сказане і промовила: "Отож прямо зараз йди шукай ту бідну крихітку, навіть якщо ревнощі говорять тобі правду. Будь-що-будь, але нехай твоє у тебе не відбере ніхто. І без жодного дідівського романтизму. Розбуди її, встроми

по далі нікуди того прутня, мов у жеребця, яким нагородив тебе дідько за твою легкодухість та скнарість". "Серйозно, — докінчила вона щиро, — не вмирай, не скуштувавши насолоди перчити когось з любов'ю".

Серце у мене тіпалось, коли назавтра набирав я номер телефону. Скільки через напругу нової зустрічі з Дельгадіною, стільки ж через непевність, як мені відповість Роза Кабаркас. Ми мали серйозну суперечку через свавілля, з яким вона оцінила розруху, вчинену мною в кімнаті. Мені довелося продати одну з найулюбленіших картин моєї матері, вартість якої обчислювалась цілим статком, але в потрібний момент я не виручив навіть десятої частини того, на що сподівався. Я доповнив суму рештою моїх заощаджень і відніс її Розі Кабаркас з категоричною заявою: "Або береш, або ні". То був учинок самогубця, бо, продавши хоча б один з моїх секретів, вона могла занапастити моє добре ім'я. Проте Роза не кородилась, тільки залишила собі картини, які взяла в заставу в ніч колотнечі. За один хід я програв абсолютно все: лишився без Дельгадіни, без Рози Кабаркас і без останніх заощаджень. Однак я почув один гудок, другий, третій і нарешті вона: "Слухаю?" Я не спромігся на слово. Повісив слухавку. Витягся у гамаку, намагаючись заспокоїти себе аскетичною лірикою Саті[20], і спітнів так, що полотнище промокло наскрізь. Лише наступного дня зібравсь я з духом, аби подзвонити.

— Гаразд, жінко, — сказав я твердим голосом. — Сьогодні — так.

Для Рози Кабаркас, певна річ, усе вже було в минулому. "Ох ти, мій бідний мудрецю, — зітхнула вона в своєму звиклому тоні. — Щезаєш десь на два місяці, а потім вертаєшся лише для того, аби просити про марево". Вона розповіла мені, що не бачила Дельгадіни от уже більше місяця, що та цілком оговталась від переляку після мого бешкету і навіть не згадувала ні про нього, ні про мене, що дівчина виглядала дуже задоволеною зі своєї нової роботи — зручнішої та краще оплачуваної, аніж пришивання ґудзиків. Хвиля пекучого вогню опалила моє нутро. "Це може бути тільки панель", — мовив я. Роза парирувала не змигнувши оком: "Не будь йолопом, якби це було так, вона перебувала б тут. Де ж іще їй було би ліпше?" Стрімкість її логіки тільки поглибила мій сумнів. "А

звідки мені знати, що вона не в тебе?" "В такому разі, — відказала Роза, — тобі й справді краще про це не знати. Хіба ж ні?" Я вкотре її зненавидів. Випробовуючи мене на міцність, вона пообіцяла розшукати дівчину. "Але особливих надій не плекай, бо телефон сусідки, куди я їй дзвонила, відрізаний, а де вона живе, я не маю ні найменшого уявлення. Але це не смертельно, холєра, я подзвоню тобі за годину".

Година розтяглася на три дні, але Роза знайшла дівчину здоровою та вільною. Я, присоромлений, вернувся і від дванадцятої ночі аж до третіх півнів обціловував її з голови до п'ят — ніби покутував. То було довге вибачення, яке я сам собі пообіцяв повторювати увесь час, ми наче знову починали все спочатку. Кімната була занедбана, бездоглядність довела до ручки все, що я колись приніс. Роза так усе й залишила і сказала, що будь-яке поліпшення я мушу зробити сам, в рахунок того, що їй заборгував. Однак моє фінансове становище було катастрофічним. Пенсійних грошей вистачало на щораз менше. Ті кілька годящих для продажу речей, які ще лишилися в домі (за винятком священних коштовностей моєї матері), не мали комерційної вартості і ніщо не було достатньо старим, аби називатись антикваріатом. Колись у кращі часи губернатор зробив мені спокусливу пропозицію — огулом купити у мене книжки грецьких, латинських та іспанських класиків для муніципальної бібліотеки, але мені не стало духу їх продати. Пізніше, через політичні зміни та всесвітній декаданс, ніхто в уряді вже не думав ні про мистецтво, ні про письменство. Стомившись шукати якийсь пристойний вихід, я запхав до кишені коштовності, які повернула мені Дельгадіна, і подався віддавати їх в заставу в один з тих злачних провулків, які ведуть до центрального базару. Із виглядом мудреця-роззяви пройшовся кілька разів по тих нетрищах, переповнених убогими корчмами, букіністичними крамницями і ломбардами, але гідність Божественної Флоріни переступила мені шлях — я не посмів. Тоді вирішив гонорово продати їх у найдавнішій та найсоліднішій ювелірній крамниці.

Ювелір, вивчаючи дорогоцінності у свій монокль, поставив мені кілька запитань. Він мав поводження й манери лікаря і наганяв на мене такий самий страх. Я пояснив, що це коштовності, успадковані мною від матері.

Кожне моє роз'яснення він потверджував мугиканням і врешті зняв монокля.

— Перепрошую, — мовив, — але то є пляшкове скло.

Побачивши моє здивування, він розтлумачив з легким співчуттям: "Добре хоч те, що золото є золотом, а платина платиною". Я мацнув кишеню, аби пересвідчитися, що маю з собою квитанції про купівлю, і сказав, не дратуючись:

— Але ж вони були придбані у цьому поважному закладі понад сто років тому.

Його це не збентежило. "Інколи буває, — мовив він, — що з фамільних коштовностей з плином часу зникають найдорожчі самоцвіти; їх підміняють родинні неслухи або ж нечисті на руку ювеліри, й лишень тоді, коли їх хочуть продати, виявляється підробка. Але одну секундочку, коли ваша ласка", — додав він і зник разом з коштовностями за дверима в глибині крамниці. За якусь хвильку повернувся і, нічого не пояснюючи, зробив мені знак сідати, а сам знову взявся до своєї роботи.

Я роззирнувся по крамниці. Кілька разів я приходив сюди разом з матір'ю, і в моїй пам'яті спливла фраза, яку вона раз у раз повторювала: Тільки не кажи татові. Зненацька до голови мені впала думка, від якої мене аж підкинуло: а що, коли це Роза Кабаркас і Дельгадіна, змовившись, продали справжні самоцвіти, а мені повернули коштовності з фальшивими каменями?

Я терзався у сумнівах, коли секретарка попросила мене йти за нею і через ті ж двері в глибині крамниці відпровадила до маленького кабінету, де всю стіну займав стелаж з товстезними гросбухами. З-за столу підвівся велетенський гевал і потис мені руку, тикаючи з захватом давнього друга. "Ми разом училися у школі", — мовив він замість привітання. Мені не склало труду його впізнати — це був найкращий у

школі футболіст і чемпіон наших перших борделів. У якийсь момент я згубив його з поля зору; либонь, я видався йому таким ветхим, що він переплутав мене з кимось зі своїх друзів дитинства.

У нього на столі лежала розкрита пухла тека з архіву із записами про коштовності моєї матері. Точний звіт з датами і подробицями про те, як вона особисто підмінила самоцвіти, що належали двом поколінням прекрасних і шляхетних Каргамантос, і продала їх у цій же крамниці. Це трапилось тоді, коли батько нинішнього власника стояв за прилавком цієї крамниці, а ми з ним ходили до школи. Проте сам він поквапився мене заспокоїти: такі маневри були звиклою річчю помежи шляхетних родин в лиху годину — аби задовольнити доконечну потребу в грошах, не жертвуючи при цьому гідністю. Попри сувору дійсність я волів їх зберегти — як згадку про іншу Флоріну де Діос, якої я ніколи не знав.

На початку липня відчув я справжнє наближення смерті. Серце моє збилося з ритму, повсюди зачав я бачити і відчувати непомильні передвістя кінця. Найвиразніше явилося мені на одному з концертів у філармонії. Кондиціонер був зламаний, й вершки та цвіт творчої інтелігенції упрівали в заповненій ущерть залі, але чари музики творили небесну атмосферу. Вкінці, коли звучало Allegretto poco mosso, мене потрясло приголомшливе одкровення, що я слухаю останній концерт, яким одарувала мене доля перед смертю. Я не відчув ні болю, ні страху, тільки спустошення від того, що мені таки вдалося його пережити.

Коли, обливаючися потом, я зрештою зумів протовпитися через юрбу, що обіймалася та фотографувалася, то нежданo-негадано наштовхнувся на Хімену Ортіс, що поважно сиділа, мов столітня богиня, в інвалідному візку. Одна її присутність була для мене гейби покарою за смертний гріх. Вона мала на собі шовкову туніку барви слонової кістки, таку ж гладеньку і лискучу, як її шкіра, разок натуральних перлів, що тричі обвинув її шию, із перламутрового волосся, підстриженого по моді двадцятих років, на щоку опускалось перо з чаїного крила, а величезні бурштинові очі були відтінені темними кругами попід ними. Усе в ній перечило пересудам, що вона геть чисто рішилася глузду через

безнадійну втрату пам'яті. Я безпорадно закам'янів перед нею й, погамувавши гарячу хвилю, яка шугнула мені в лице, мовчки привітався легким версальським уклоном. Вона усміхнулась, мов цариця, і схопила мене за руку. Оттоді я усвідомив, що це також спонука долі, аби витягти скалку, що мучила мене віддавна, і я його не прогавив. "Багато літ я мріяв про цю мить", — мовив я до неї. "Таке скажеш! — озвалась вона. — А хто ти такий?" Я так ніколи й не довідавсь, чи вона справді все забула, чи то була її кінцева помста.

Утім, певність, що я смертний, вразила мене при схожій оказії незадовго перед тим, як мені виповнилось п'ятдесят. Це сталось однієї ночі під час карнавалу, коли я танцював аргентинське танго з якоюсь фантастичною жінкою, чийого лиця я так і не побачив; вона була огрядніша за мене кілограмів на двадцять і вища на півголови, однак кружляла в моїх обіймах, мов пір'їнка. Ми танцювали, так щільно притулившись одне до одного, що я відчував, як циркулює в її венах кров, й був наче заколисаний її важким диханням, аміачним запахом поту й величезними грудьми, коли мене вперше потрясло і мало не звалило з ніг ревище смерті. Я мовби почув нещадне пророцтво: "Роби що хочеш, але цього року чи через сотню літ ти вмреш назавжди". Жінка злякано відсторонилася: "Що з вами?" "Нічого", — відказав я, намагаючись укоськати серце.

— Це я тремчу через вас.

Відтоді почав я міряти життя не роками, а десятиліттями. Шостий десяток був переламний, оскільки до мене прийшло усвідомлення, що всі на світі молодші, ніж я. Сьомий виявився найдраматичніший — через підозру, що часу на помилки у мене вже не лишилось. Восьмий був найстрашніший, бо існувала ймовірність, що він останній. Проте, коли на ранок, скінчивши свій дев'ятий десяток, я прокинувся живий у благословенному ліжку Дельгадіни, у мене промайнула догідлива думка, що життя — це не те, що тече, мов збурена ріка Геракліта, а унікальна нагода перекинутись на пательні і продовжити смажитись з іншого боку іще дев'яносто літ.

Я зробився тонкий на сльози. Від будь-якого почуття, яке мало хоча б щось спільне із ніжністю, до горла мені підступав клубок, з яким я не завжди міг упоратися, тож я надумав зректися самотньої втіхи пантрувати сон Дельгадіни — не стільки через побоювання власної смерті, скільки через муки уявляти, як вона житиме без мене решту свого життя. Одного з тих непевних днів через неуважливість забрів я на великопанську вулицю Нотарів і здивувався, уздрівши тільки румовище на місці старого пошарпаного готелю, в якому мене ґвалтом було посвячено у таїну кохання, коли я не мав ще й дванадцяти літ. Колись то був палац давніх судновласників, один із найрозкішніших у місті — з обличкованими алебастром колонами, фризами з сусального золота та патіо під скляним семиколірним шатром, крізь яке освітлювався зимовий сад. На першому поверсі, прикрашеному готичним порталом, понад століття містилися нотаріальні контори, в яких усе своє життя, сповнившися фантастичних мрій, працював, процвітав й убожів мій батько. Історичні родини потроху залишали горішні поверхи, які зрештою були окуповані легіоном безталанних дів ночі, які до білого світу піднімалися та спускалися з клієнтами, підчепленими за півтора песо у корчмах поблизького річкового порту.

В дванадцять років, усе ще в коротких штанцях та черевиках учня початкової школи, я не зміг опертися спокусі ознайомитися з горішніми поверхами, покіль мій батько дискутував на одному зі своїх нескінченних засідань, і побачив там небесне видиво. Жінки, які до світання продавали запівдарма свої тіла, від одинадцятої ранку — коли спека ставала нестерпною, — були вже на ногах і займались хатніми справами, розгулюючи по цілім домі наголяса й оповідаючи на повен голос свої нічні пригоди. Я з переляку остовпів. Єдине, що прийшло мені до голови, це втікати туди, відкіля я прийшов, коли одна з цих соромітниць, із пишними тілесами, що пахтіли дешевим милом, обхопила мене ззаду за поперек, так що я не міг її бачити, і, піднявши в повітря, віднесла в свою картонну опочивальню у супроводі лементу та оплесків тих голісіньких пожилиць. Швиргнула горілиць на велетенське ліжко, вправним рухом здерла з мене штани і осідлала згори, але крижаний жах, що пронизав моє тіло, завадив мені прийняти її, як належить чоловікові. Тієї ночі я довго

крутився без сну в своєму ліжкові вдома, шокований отим наскоком, і за якусь годину прокинувся, згораючи від жадання знову її побачити. Наступного ранку, заки нічні пташки ще спали, я піднявся, тремтячи, до неї в кімнату і розбудив її голосними риданнями, шаленіючи від любові, яка тривала, поки її не розвіяли безжальні вітри повсякденності. Звали їх Касторіна, й була вона правителькою цього дому.

Кімнати в готелі здавалися за одне песо для любощів на скору руку, проте жменька утаємничених знала, що за ту ж плату їх можна зняти на всі двадцять чотири години. Опріч того, Касторіна ввела мене у свій лайдацький світ, де бідних клієнтів запрошували на розкішні сніданки, давали їм в користування мило, запомагали їм при зубному болю і в екстрених випадках офірували безкоштовний сеанс любові.

Проте на глибокому схилку моїх літ ніхто вже не пам'ятав умерлу хтозна-коли незабутню Касторіну з піратською пов'язкою на оці, втраченому під час однієї галабурди в корчмі, яка піднялася з убогих закапелків річкової набережної до священного трону бордельної мадам. Її останній любас, блаженний негр із Камагвею, якого звали Хонас Варнак, був першокласним трубачем у гавані, доки втратив свою довершену усмішку у залізничній катастрофі.

Вернувшись з тієї гіркої прогульки, відчув я поколювання в серці, яке три дні безуспішно намагався пом'якшити розмаїтими домашніми відварами. Лікар, до якого я притьмом звернувся, паросток славного роду, був онуком того, хто оглядав мене у мої сорок два, і я перелякався, що це той самий, позаяк виглядав він таким постарілим, як його дідусь у сімдесят — через передчасну лисину, сильні окуляри проти короткозорості та безутішну журу. Він ретельно оглянув мене всього із зосередженістю ювеліра. Послухав мені спину та груди, зміряв артеріальний тиск, перевірив колінний рефлекс, очне дно і колір нижньої повіки. В перервах, заки я міняв позицію на оглядовому столі, він ставив мені запитання, настільки нечіткі та бистрі, що я заледве встигав добирати відповіді. Через годину він глянув на мене з радісним усміхом: "Ну, що ж, гадаю, допомогти я вам нічим не можу". "Що ви хочете

сказати?" "Що ви в чудовому стані як на ваш вік". "Цікаво, — мовив я, — те саме говорив мені ваш дідусь, коли мені було сорок два, час ніби й не минає". "Завше знайдеться той, хто вам це скаже, — мовив він, — бо ви завжди матимете певний вік". Провокуючи його на страшний вердикт, я сказав: "Кінечною є лише смерть". "Так, — озвався він, — але в такому доброму стані, як ваш, діждатися її нелегко. Я направду шкодую, що не зміг вас потішити".

Були великодушні віншування, але в ніч на 29 серпня, піднімаючись залізними кроками по сходах свойого дому, я відчув несвітську ваготу століття, яке байдужно мене дожидало. Відтак знову спостеріг у моєму ліжку, яке до самої смерті було її одром, Божественну Флоріну, мою матір, яка мене поблагословила — так само як тоді, коли я бачив її востаннє, за дві години до її кончини. Зворохоблений потрясінням, сприйняв я це яко передвістя кінця і подзвонив до Рози Кабаркас, аби привела мені мою дівчинку тієї ж ночі, провидячи, що моє мріяння до останку пережити свій дев'яностий рік може не справдитися. О восьмій я знову подзвонив їй, і вона ще раз відповіла, що це неможливо. "Це має бути можливо, за будь-яку ціну!" — заволав я, нажаханий. Вона, навіть не прощаючись, повісила слухавку, але за п'ятнадцять хвилин передзвонила.

— Гаразд, приходь.

Дібравсь я туди о десятій двадцять і вручив Розі Кабаркас останні в моєму житті листи, які містили розпорядження щодо Дельгадіни після мого жаского кінця. Роза подумала, що я взяв близько до серця того зарізаного, і глузливо мовила: "Вважай, якщо ти зібрався вмирати, то хай це буде не тут". "Скажеш, що мене переїхав потяг із порту Колумбія, оте нещасне порохно, нездатне нікого забити", — відрік я.

Готовий тієї ночі до всього, я положився горілиць, чекаючи останнього болю у першу мить мого дев'яносто першого року. Почув далекий передзвін, відчув дівочі пахощі Дельгадіни, яка спала на боці, розслухав якийсь далекий лемент, чиєсь ридання, можливо, вмерлого у

цій кімнаті сто літ тому. Відтак, затамувавши подих, вимкнув світло, переплів її пальці зі своїми, аби триматися за її руку, і полічив усі дванадцять із дванадцяти ударів моєю дюжиною прикінцевих сліз. Доки заспівали півні, й нараз ударили величальні дзвони й вибухи петард, то святкувалося, що я, живий і здоровий, пережив свій дев'яностий рік.

Свої перші слова я мовив до Рози Кабаркас: "Я купую в тебе дім, увесь, з крамницею і садом". Вона відказала: "Давай укладемо угоду двох старих, скріплену нотарем: той, хто житиме довше, лишається з майном іншого". "Ні, бо коли я умру, все має дістатися їй". "Нічого, — мовила Роза, — я візьму дівчину під свою опіку, а потім лишу їй усе — й твоє, й моє. Більше на цім світі у мене нікого немає. А наразі відремонтуємо твою кімнату, оновимо ванну, поставимо кондиціонер, повернемо твої книжки та музику".

— Гадаєш, вона згодиться?

— Ох, ти мій бідний мудрецю, добре, коли старий не робиться ще й дурний, — сказала Роза, конаючи зі сміху. — Ця бідна крихітка вклепалася у тебе аж по вуха.

Я вийшов на осяйну вулицю і вперше розгледів самого себе на далекому овиді мого першого століття. Мій дім, безгомінний та прибраний о шостій з чвертю ранку, зачинав упоюватися барвами веселої ранкової зорі. На кухні на весь голос співала Даміана, воскреслий кіт окрутив хвостом мої коліна і тюпав за мною аж до письмового столу. Я опоряджав свої пожовклі папери, чорнильницю та гусяче перо, коли сонце спалахнуло серед мигдалевих дерев у парку і поштове річкове судно, яке через посуху запізнилося на тиждень, з гудінням увійшло в канал порту. Нарешті то було справжнє життя, і серце моє билося спокійно, мені судилося померти від щасливого кохання у радісній агонії котрогось дня опісля моїх сотих роковин.

Травень 2004